

Вақтинг кетди...

Вақт нима? Ундан қандай фойдаланиш керак?

Вақт – гўё инсоннинг ҳаёт кийими тўқиладиган ип. Пишиқ ва нафислигига қараб, унинг қиймати ошади. Агар иплари тўзғиган бўлса, ҳаётнинг ҳам маънисини қолмайди.

Вақт ўтиб кетса, қайтиб келмайди. У инсон сарф этадиган асосий сармоядир. У қанчалик кўп бўлса ҳам, оздир. Оз бўлсаю баракали бўлса, кўпдир. Инсон ҳар бир дақиқадан унумли фойдаланиб, уни яхши амалларга сарфласа, умри баракали бўлади.

Умрнинг ғанимат эканини Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдан гўзалроқ таърифлаган киши бўлмаган.

“Беш нарсани беш нарсадан олдин ғанимат билинг:

1) кексалик келишидан аввал ёшлигингизни;

2) касал бўлишдан аввал саломатлигингизни;

3) фақирлигингиздан аввал бойлигингизни;

4) бир ишга машғул бўлишингиздан аввал бўш вақтингизни;

5) ўлимдан аввал тириклигингизни!”
(Имом Ҳоким ривояти).

Ислом уммати мана шу олтин қоидаларга риоя қилган пайтларда башариятнинг гултожи бўлиб, мусулмон ренессансига асос солдилар.

Афсуски, бугун бундай дея олмаймиз. Чунки умримиз “телеграм”, “инстаграм”, “фэйсбук”, “тик-ток” каби ижтимоий тармоқларда соврилмоқда. Хатто кечаси билан бедор, турли ўйинлар ўйнаб ёки кўнгилхушлик билан вақт ўтказаятганлар кўпайиб кетди. Бундай иллатларнинг яна бири чойхона, гап-гаштагу турли зиёфатларнинг ҳаддан ташқари кўплигидир. Вақти-вақти билан дўст-ёр ва биродарлар билан кўришмоқ яхши. Бироқ унинг ҳам меъёри бўлиши керак.

Агар инсон чойхонага сарфлаган вақтини фарзандларининг таълим-тарбиясига бағишласа, ўзи учун ҳам, фарзандлари

учун ҳам фойдадан холи бўлмайди. Шу билан бирга, гап-гаштак, чойхоналарда фойдали мавзулар кўтарилиб, яхшиликка тарғиб, ёмонликдан қайтариш бўлса, нур устига нур. Лекин аксар ҳолларда чойхона бекорчи ва ғийбат гаплардан иборат бўлади. Бундай ҳолатлар қалбни қорайтиришдан, умрнинг, пулнинг исрофидан бошқа нарса эмас.

Халқимизда “Сўнгги пушаймон – ўзингга душман” деган мақол бор. Умрнинг исрофи қаттиқ пушаймонликдир.

Аллоҳ таоло Қуръони каримда бундай марҳамат қилади: “(Эй Муҳаммад! Одамларга) **дунё ҳаёти мисолини келтиринг, у худди бир сув кабидурки, биз уни осмондан ёғдиргач, баҳорда у сабабли ер ўсимликлари бир-бирига аралашиб (қўшилишиб) кетур, сўнгра кузда шамоллар учириб кетадиган хашакка айланиб қолур**” (Қаҳф сураси, 45-оят).

Ушбу оятнинг мазмун-моҳиятини яхши англаган инсон умрини исроф қилмайди.

Бир мулоҳаза қилинг. Айни шу соатларда дунёнинг турли бурчакларида бинолар қад кўтармоқда, янги-янги кашфиётлар қилинмоқда, илм мажлислари ўтказилмоқда, инсонларга яхшилик улашилмоқда, ёш йигит-қизлар турмуш қурмоқда, чақалоқлар дунёга келмоқда, кимлардир бу фоний дунё билан хайрлашмоқда.

Аммо биз-чи? Ҳеч бир эзгу амалсиз ҳеч нарса бўлмагандек, ҳеч нарса йўқотмагандек хотиржаммиз. Қимматли вақтимизни бой бераётганимиз бизни асло ташвишга солаётгани йўқ. Ҳар бир сония заволни топади, ҳар бир лаҳза йўқлик қаърига кетади.

Бу ҳаётда “Эсизгина умрим-а, ёшлик йилларимни беҳуда ўтказиб юборибман. Қанийди, умр бошқатдан берилганда бу хатоларни такрорламаган бўлар эдим”, дея афсус-надомат чеккан жуда кўп инсонларни кўряпмиз.

Сиз-чи, азизлар? Чуқурроқ бир ўйлаб кўринг... Умрингизни нималарга сарф-лаяпсиз?

Отабек ЙЎЛДОШЕВ,

Арнасой тумани бош имом-хатиби

Гап кимни кўришдадир...

Маҳмуд Ғозий Абул Ҳасан Харақоний хузуралига кириб: “Абу Язид Бистомий ҳақида нима дейсиз?” деб сўрайди.

Шайх: “Ким унга эргашса, ҳидоят топади ва абадий саодатга эришади”, деб жавоб беради.

Маҳмуд: “Қанақасига, ахир, Абу Жаҳл Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламни кўриб бадбахтликдан қутулмади-ку?!” дейди.

Шайх: “Абу Жаҳл Аллоҳнинг пайғамбари бўлган Муҳаммад алайҳиссаломни кўрмаган, балки ўзи билган Абу Толибнинг жиянини кўрган. Агар у ҳам Муҳаммад алайҳиссаломни кўрганида эди, абадий саодат топар эди”, дейди.

Аллоҳ таоло айтади: “...Сиз уларнинг қараб турганларини кўрасиз, бироқ улар кўрмайдилар” (Аъроф сураси, 198-оят).

Бир киши Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг олдиларига келиб: “Эй Аллоҳнинг Расули, сиз менга аҳлим ва молимдан кўра суюқлисиз. Мен сизни кўп эслайман, то олдингизга келиб, сизни кўрмагунимча соғинч босилмайди. Мен сизнинг ва ўзимнинг вафотимни ўйладим ва билдимки, сиз жаннатга кирсангиз, набийлар билан юксак мақомларга кўтариласиз. Агар мен жаннатга кирсам, сизни кўролмай қолар эканман”, деди. Шунда Аллоҳ таоло оят нозил қилди: “**Ким Аллоҳ-**

га ва Расулига итоат қилса, бас, ана ўшалар Аллоҳ неъмат берган набийлар, сиддиқлар, шаҳидлар ва солиҳлар билан биргадирлар. Ва уларнинг рафиқлари қандай ҳам яхши!” (Нисо сураси, 69-оят).

Бошқа бир ҳадисда: «Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг хузуралида бир киши бўлар эди, у зотга қараб турар, кўзини юммас эди. Шунда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам ундан: “**Сенга нима бўлди?**” деб сўрадилар. У: “Отам, онам сизга фидо бўлсин, сизга термулиб, ҳаловат топяпман. Агар қиёмат бўлса, Аллоҳ Ўз фазли билан сизнинг даражангизни юқори қилади”, деди. Аллоҳ таоло мазкур оятни нозил қилди», дейилган.

Гарчи бизлар Расулимиз соллаллоҳу алайҳи ва салламни кўзларимиз билан кўрмаган бўлсак-да, Аллоҳ таоло қалб кўзларимиз ила у зотга муҳаббатли бўлишни насиб этди.

Анас розияллоҳу анҳу ривоят қилган ҳадисда у зот: “**Ким мени яхши кўрса, мен билан жаннатда бўлади**”, дедилар.

Кўришдан ва муҳаббатли бўлишдан мақсад ҳам аслида шу эмасми? Аллоҳ таоло бу муҳаббатимизни жаннатда у зот билан бирга бўлиш ила мукофотласин.

Нуриддин Ҳамроқулов 1987 йили Наманган вилоятида таваллуд топган.

2018–2022 йилларда Андижон шаҳридаги “Саййид Муҳйиддин Маҳдум” ўрта махсус ислом билим юртида таълим олган.

Ҳозирда Наманган вилояти Учқўрғон тумани “Шархончек” жоме масжиди имом ноиби вазифасида ишлаяпти.

Нуриддин домла ҲАМРОҚУЛОВ,
Учқўрғон тумани “Шархончек” жоме
масжиди имом ноиби

**ИДОРА
ҲАЁТИ**
Фахрий имом
эътирофда

12

14

МАСАЛА
Сўраган эдингиз...

20

ДУНЁДАН ДАРАКЛАР
Ислом ва олам

32

**МАКТУБЛАРДА
МАНЗАРАЛАР**
Беморнинг насиҳати

Мундарижа

Яхшиликка чақириш

Вақтинг кетди... 1

Таянч нуқта

Гап кимни кўришдадир... 2

Тафсир

“Раббингизни ғазаблантирган
бўласиз...” 4

Огоҳлик – давр талаби

Фитна – кўз илғамас хатар 6

Менда таклиф бор

Чироқсиз – ёруғ, мосламасиз – салқин 7

Ҳадис шарҳи

Фарзандларингиз орасида
адолат қилинг 8

Ўзбекистон мусулмонлари идорасининг 80 йиллиги

“Барча муфтийлар билан
бирга ишладим...” 10

Ҳушёр бўлинг, одамлар!

Нишонга урилган насиҳат 13

Улуғлар ибрати

Динимиз маломатдан
қўрқмасликка буюради... 16

Ақида

Мўъжиза масаласи 18

Дунёдан дараклар

Ислом ва олам 20

Ибратли ҳикоялар

Авлиёлар борми?! 21

Тўйлар ҳақида ўйлар

Дабдаба деб қарзга ботиш жабр-ку! 22

Динимизни ўрганамиз

Меросхўрларнинг тартиби 23

Ёмонликдан қайтариш

Васваса руҳий хасталиқдир 24

Ҳикматлар

Уламолар ҳиммати риоя қилишдир 25

Шеърият

Омон ўтиб келсам хавфу хатардан... 26

Ўзбекистон мусулмонлари идорасининг 80 йиллиги

Гуноҳ ишдан ҳеч ким қайтармаса... 28

Ҳамиша эл хизматида 29

Саодат асрига саёҳат

Савиқ ғазоти 30

Мактубларда манзаралар

Самимий гапнинг кори 32

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَإِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِنَا فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ ۖ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ ۚ أَنَّهُ مَنْ
عَمِلَ مِنْكُمْ سُوءًا بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَصْلَحَ فَأَنَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٥٤﴾

“Раббингизни Ғазаблантирган бўласиз...”

«Агар ҳузурингга оятларимизга иймон келтирганлар келсалар: “Сизларга салом бўлсин, Раббингиз Ўз зиммасига раҳматни ёзди. Сиздан ким билмасдан ёмонлик қилса, сўнгра тавба қилиб, солиҳ амал қилса, бас, албатта, У Зот мағфиратли ва раҳмли Зотдир”, деб айт» (Анъом сураси, 54-оят).

“Сизларга салом бўлсин”. Имом Табароний Ҳаббоб розияллоҳу анҳудан ривоят қилади: «Ақро ибн Ҳобис Тамимий, Уяйна ибн Ҳисн Фазорий Пайғамбаримиз алайҳиссаломнинг ҳузурларига келганларида у зотни Билол, Суҳайб, Аммор, Ҳаббоб ва бошқа заифҳол мўминлар билан гаплашиб ўтирганларини кўрдилар ва уларни ҳақорат қилдилар. Улар Набий алайҳиссаломга: “Биз сиздан ўзимизга хос мажлис қилишингизни истаймиз. Араблар фазлимизни билиб қўйишсин. Олдингизга араб қабиаларининг вакиллари келиб туради. Биз ўша арабларга анави қулваччалар билан бирга ўтирган ҳолда кўринишдан уяламиз. Биз келганимизда уларни чиқариб юборинг. Гапимизни тугатиб кетганимиздан сўнг, хоҳласангиз, улар билан ўтираверасиз”, дейишди.

Пайғамбаримиз алайҳиссалом қоғоз келтиришни ва ёзиш учун ҳазрат Алини чақиришни амр қилдилар. Биз бир четда ўтирар эдик. Шу пайт Жаброил алайҳиссалом: “Эртаю кеч Раббиларига Унинг юзини ирода қилиб дуо этаётганларни ҳайдама! Уларнинг ҳисобидан сенинг зиммангда ҳеч нарса йўқ. Сенинг ҳисобингдан уларнинг

зиммасида ҳеч нарса йўқ. Уларни ҳайдаб, золимлардан бўлиб қолма” (Анъом сураси, 52) оятини нозил қилди. Сўнгра: “Орамиздан Аллоҳ неъмат берган шуларми?” дейишлари учун шундай қилиб, баъзиларни баъзилари ила синадик. Аллоҳнинг Ўзи шукр қилувчиларни яхши билувчи эмасми?” ояти каримаси тушди. Кейин эса: “Агар ҳузурингга оятларимизга иймон келтирганлар келсалар: “Сизларга салом бўлсин, Раббингиз Ўз зиммасига раҳматни ёзди”, ояти нозил бўлди. Набий алайҳиссалом қўлларидаги қоғозни ташладилар-да, бизларни чақирдилар.

Биз олдиларига келганимизда: “Сизларга салом бўлсин, Раббингиз Ўз зиммасига раҳматни ёзди”, деб кутиб олдилар».

Ушбу ҳодисадан сўнг Набий алайҳиссалом оятда назарда тутилган саҳобаларни кўришлари билан биринчи салом берар ва: “Умматимдан уларга биринчи бўлиб салом беришимни буюрган кишиларни бор қилган Аллоҳга ҳамд бўлсин”, дер эдилар.

Ушбу изоҳга кўра, оятдаги “салом” Набий алайҳиссалом тарафларидан берилмоқда. Бир ўринда: «Салом Аллоҳ таоло

томонидан берилмоқда. Яъни: “Уларга саломимизни етказинг”, маъносида», дейилади. Икки фикр ҳам ўша одамларнинг Аллоҳ таоло наздида даражаси ва мақоми улуғ эканига далил.

Имом Муслим раҳимахуллоҳ Оиш ибн Амрдан ривоят қилади: **«Абу Суфён ўшанда Салмон, Суҳайб, Билол ва бир неча саҳоба розияллоҳу анҳум олдидан ўтди. Улар: “Аллоҳга қасам, биз уни ўлдиролмадик”, дедилар. Бу гапни эшитган Абу Бакр Сиддиқ розияллоҳу анҳу: “Қурайш раисига шундай демоқдамисиз?!” деди. Сўнг бориб бу ҳақда Набий алайҳиссаломга хабар қилди. Пайғамбаримиз алайҳиссалом: “Эй Абу Бакр, балки сиз уларнинг жаҳлини чиқаргандирсиз. Агар уларни ғазаблантирган бўлсангиз, дарҳақиқат, Раббингизни ғазаблантирган бўласиз”, дедилар. Абу Бакр Сиддиқ уларнинг олдига қайтиб: “Эй биродар-дўстларим, сизни хафа қилмадимми?” деб сўради. Улар: “Йўқ, эй биродар, Аллоҳ сизни мағфират қилсин”, дедилар»**. Ҳадиси шарифда ояти карима саҳобаларнинг юксак даражалари ва ҳурматларига далилдир.

Ушбу далиллардан солиҳларни ҳурматлаш, уларни ғазаблантирадиган, уларга озор берадиган нарсалардан четлашиш лозимлиги келиб чиқади. Яъни ким Аллоҳнинг дўстларидан бирортасини ранжитса, Парвардигор ғазабланади ва уни иқобига гирифтор қилади.

Ибн Аббос розияллоҳу анҳумо: “Ояти карима Абу Бакр, Умар, Усмон, Али розияллоҳу анҳум ҳақида нозил бўлган”, деган.

Ориф Амонов 1982 йили Бухоро вилоятида туғилган. 2007–2011 йилларда “Мир Араб” ўрта махсус ислом билим юртида таълим олган. 2019 йили Имом Бухорий номидаги Тошкент ислом институтини тамомлаган.

Ҳозирда Ғиждувон шаҳридаги “Абду-холиқ Ғиждувоний” жоме масжиди имом-хатиби ҳамда туман бош имоми бўлиб ишлаб келмоқда.

Фузайл ибн Йёз: «Мусулмонлардан бир неча киши келиб: “Гуноҳ қилдик. Биз учун истиғфор сўрасангиз”, деганларида, Набий алайҳиссалом улар айтгандай қилмаганлар. Шундан сўнг ушбу ояти карима нозил бўлган», дейди.

Анас ибн Молик розияллоҳу анҳудан ҳам худди шундай ривоят бор.

“Раббингиз Ўз зиммасига раҳматни ёзди”. Яъни Ўзининг ҳақ ва рост хабари этиб зиммасига вожиб қилди. Бир қавлда: “Аллоҳ таоло ушбу ояти каримани Лавҳул Маҳфузга ёзди”, дейилган.

“Сиздан ким билмасдан ёмонлик қилса...” Мужоҳид раҳимахуллоҳ: “Билим-сизлик сабаб гуноҳ қилган ҳар бир киши жоҳил дейилади”, деган. Бир ўринда: “Ким охират ҳаётидан кўра дунё ҳаётини афзал кўрса, у жоҳилдир”, дейилган.

“Сўнгра ундан кейин тавба қилиб, солиҳ амал қилса, бас, албатта...” Оят куфрдан тавба қилишни ўз ичига олмайди. Чунки оят: **“Агар ҳузурингга оятларимизга иймон келтирганлар келсалар”**, деб васфлаган кишилар учун хитобдир. Оятда мусулмоннинг гуноҳдан тавба қилаётгани назарда тутилган.

“Билмасдан...” Бу ўринда хато назарда тутилмаяпти. Чунки хато учун тавба қилишнинг ҳожати йўқ. Балки оятда шаҳват сабабидан қилинган гуноҳ учун тавба назарда тутилмоқда. Бундан англашиладики, мўмин билатуриб гуноҳга қўл урса, сўнг ҳақиқий тавба қилса, Аллоҳ таоло унинг тавбасини қабул қилади.

“Сиздан ким билмасдан ёмонлик қилса”. Ҳасан Басрий раҳимахуллоҳ: “Гуноҳ қилувчи ҳар бир киши”, деган. Бошқа бир ўринда яна бундай келади: “Агар киши амалининг оқибати ёмон эканини билса эди, дунё лаззатларидан кўра охиратдаги жуда кўп яхшиликларни афзал кўрган бўларди”.

“У Зот мағфиратли ва раҳмли Зотдир”. Иқобини бекор қилиши сабабидан – Мағфиратли Зот. Охири раҳмат бўлган тавбага эриштириши сабабидан – Раҳмли Зот.

“Тафсири Қуртубий”, “Тафсири Розий” ва “Тафсири ҳилол” асарлари асосида Ғиждувон тумани бош имом-хатиби
ОРИФ АМОНОВ тайёрлади.

Шайх Нуриддин ХОЛИҚНАЗАР,
Ўзбекистон мусулмонлари идораси
раиси, муфтий

хотоя кама бааъдта байнал машириқи
вал мағриби. Аллоҳумма фаинний аъзу
зу бика минал касали вал ҳароми вал

Фитна – кўз илғамас хатар

(Давоми. Бошланиши ўтган сонда.)

АЛЛОҲ ФИТНАДАН ПАНОҲ БЕРИШНИ СЎРАНГ

Дуо бандани Холиқиға боғлайдиган энг самимий тилаклар йиғиндисиدير. Унда қалбдан чиққан илтижолар ила муҳим мақсадлар сўралади. Ҳадисларда дуони мустақил ибодат дейилади. Ибодат бўлганда ҳам ибодатлар мағзи ва илиғи ҳисобланади. Инсон суягидаги илиғи қуриб қолса, ҳаракатдан тўхтади. Шунингдек, ибодатларда ҳам дуо билан унум бўлади, олдинга силжиш бўлади. Бу ҳақиқатни тушунган ҳар бир киши ўзи учун керакли ва муҳим нарсаларни ҳар доим дуосида сўраб юради. Ҳадисларда ҳар бир ишнинг махсус дуоси бўлгани каби фитнадан сақланиш дуоси ҳам бор. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам Аллоҳ таолодан икки дунё яхшиликларини сўраганларидек, ёмонликлардан ҳам паноҳ сўраб дуо қилардилар.

У зот соллаллоҳу алайҳи ва саллам доимо фитнадан ва турли ёмонликлардан паноҳ сўрардилар.

Ойша розияллоҳу анҳодан ривоят қилинади:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам ушбу: **“Аллоҳумма фаинний аъзузу бика мин фитнатин нари ва азабин нари ва фитнатил қобри ва азабил қобри ва мин шарри фитнатил ғина ва мин шарри фитнатил фақри ва аъзузу бика мин фитнатил масиҳид дажжал. Аллоҳумма иғсил хотоя бимаил салжи вал бароди ва наққи қолби минал хотоя кама наққойтас савбал абязо минад данаси ва бааъид байни ва байна**

маъсами вал мағроми” дуолари билан дуо қилардилар» (Имом Муслим ривояти).

Дуонинг маъноси: “Эй Аллоҳим, албатта, мен Сендан жаҳаннам фитнаси ва азобидан, қабр фитнаси ва азобидан, бойлик фитнаси ёмонлигидан ва фақирлик фитнаси ёмонлигидан паноҳ сўрайман ва яна Сендан Масиҳ Дажжол фитнаси ёмонлигидан паноҳ сўрайман. Аллоҳим, хатоларимни қор ва дўл ёмғири сувлари билан ювгин. Қалбимни оппоқ кийимни кирдан поклаганинг каби покла ва мен билан хатоларим орасини машириқ билан мағриб ўртасини узоқ қилганингдек узоқ қил. Аллоҳим, албатта, мен Сендан дангасалик, ўта қарилик, гуноҳ қилиш ва қарзга ботишдан паноҳ сўрайман”.

Фитналардан ҳимоя ва қўрғон бўлиши учун ушбу дуони қанда қилмай доимо ўқиб юришимиз керак.

ФИТНА ВАҚТИДА ҚУРОЛ СОТИШНИНГ ҲУКМИ

Фитна вақтида қурол олди-сотди масаласи фикҳ китобларида кенг баён қилинган.

Бу ҳақда “Ал-мавсуъа ал-фикҳийя ал-Қувайтия” китобида бундай дейилади: «Жумҳур фақиҳлар боғий (подшоҳга қарши чиқувчи) ва фитначи кишиларга қурол-аслаҳа сотишни ҳаром дейдилар. Чунки мана шундай қилишда маъсиятга ёрдамлашишнинг йўли тўсилади. Шунингдек, ижарага бериш, алмашиш ҳам савдо қилиш ҳукмидадир. Имом Аҳмад раҳматуллоҳи алайҳ: “Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам фитна вақтида қурол сотишдан қайтардилар”, дейди.

Ҳанафийлар фитначиларга қурол сотишни макруҳи таҳримий эканини очиқ айтадилар. Сабаби бу иш маъсиятга ёрдамлашишдир. Аллоҳ таоло айтади: **“Яхшилик ва тақво йўлида ҳамкорлик қилинг. Гуноҳ ва душманлик йўлида ҳамкорлик қилманг”**.

Фитначиларнинг қуролини фитнага ишлатиб қўймасликлари учун имкон қадар олиб қўйиш лозим. Шундай экан, уларга қурол сотмаслик янада лозимроқдир».

Ҳанафийларнинг энг машҳур ва мўътабар “Ҳидоя” китобида қуйидагиларни ўқишимиз мумкин. “Савдо” ҳақидаги фаслда бундай матн келтирилади:

(وَيْكْرَهُ بَيْنَ السِّلَاحِ فِي أَيَّامِ
الْفِتْنَةِ) مَعْنَاهُ مِمَّنْ يُعْرِفُ أَنَّهُ
مِنْ أَهْلِ الْفِتْنَةِ؛ لِأَنَّهُ تَسْبِيبٌ إِلَى
الْمَعْصِيَةِ

“Фитна кунлари қурол сотиш макруҳ ҳисобланади. Унинг маъноси фитначилардан экани маълум бўлган кишиларга (қурол сотиш макруҳдир). Чунки бу маъсиятга ёрдам беришдир”.

Ҳанафийларнинг қайдсиз келган “макруҳ” сўзи “макруҳи таҳримий”ни ифода қилади.

Бу масала барча ишончли манбаларда зикр қилинган. Бу ҳукмининг асли ҳанафий мазҳабида катта хизмат қилган, Абу Ҳанифа раҳматуллоҳи алайҳнинг катта шогирдларидан бири Имом Муҳаммад раҳматуллоҳи алайҳнинг “Жомеъус сағир” китобида зикр қилинган.

Хулоса қиладиган бўлсак, фитначига ҳар қандай моддий ёки маънавий қуролларни сотиш мумкин эмас. Айниқса, бу ҳукмга фитна вақтида янада жиддий қаралади.

(Давоми келгуси сонда.)

Чироқсиз – ёруғ, мосламасиз – салқин

Куз фасли бўлишига қарамасдан, ёзнинг тафтини ҳис қилиш мумкин. Айниқса, жамоат жойларида бундай об-ҳаво кишини лоҳас қилади. Бугун совутадиған турли замонавий техника воситалари бор. Бироқ уларни баъзан меъёридан ортиқ ишлатиб исрофгарчиликка йўл қўямиз.

Исро сурасида: **“...Исрофгарчиликка мутлақо йўл қўйманг! Чунки исрофгарлар шайтонларнинг биродарларидир. Шайтон эса, Парвардигорига нисбатан ўта ношукр эди”,** (Исро сураси, 26–27-оятлар) дейилади.

Ёзнинг иссиқ кунларида Жиззах шаҳрининг “Наврўз” маҳалласида янги қурилган “Хўжа Нуриддин ҳожи” масжидида жамоат билан намоз ўқидим. Масжидда чироқсиз ҳам ёруғликнинг борлиги, совутиш мосламаси бўлмаса ҳам, ҳароратнинг яхшилиги мени қувонтирди. Масжид жамоаси ёруғлик ва салқинликдан унумли фойдаланган ҳолда анча электр энергиясини тежаётган эди.

Масжиднинг ичкарасига кириб, Аллоҳ берган ақлдан унумли фойдаланиш исрофгарчиликнинг олдини олишга сабаб бўлишига янада амин бўлдим. Масжид гумбазининг айланаси деразадан иборат бўлиб, хонақоҳ чироқсиз ҳам ёруғ эди. Бу масжиднинг чизмасини чизган мутахассис ва қурувчиларнинг маҳоратига қойил қолдим. Бундай тажрибани республикаимизнинг бошқа масжидларида қўллашни таклиф қиламан.

Имоми Аъзам раҳматуллоҳи алайҳ: **“Хайру эҳсонда исроф бўлмаганидек, исрофда ҳам ҳеч қандай хайр йўқдир”**, деганлар. Исрофгарчиликларнинг олдини олиб, бу масалада эътиборли бўлишимиз лозим. Сабаби, баъзан библия, баъзан билмасдан исрофгарчиликка йўл қўямиз. Ақл-заковатимизни исрофгарчиликларсиз ҳам ўзимизга қулайлик ва имконият яратиш учун сарфласак, амалларимиз янада гўзал бўлади.

Товбой ХЎЖАМБЕРДИЕВ,
Фаллаорол тумани

Нўъмон ибн Башир розияллоҳу анҳу ривоят қилади: «Отам менга совға берди. Онам Амра бинти Равоҳа: *“То бунга (совғага) Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламни гувоҳ қилмагунингизча рози бўлмайман”*, деди.

Фарзандларингиз орасида адолат қилинг

Отам Набий алайҳиссаломнинг ҳузурларига борди ва: “Мен Амра бинти Равоҳадан дунёга келган ўғлимга (мулкимдан) ҳадя бердим. Ё Расулуллоҳ, Амра сизни гувоҳ қилишимни буюрди”, деди. Набий алайҳиссалом: **“Бошқа фарзандларингга ҳам бердингми?!”** деб сўрадилар. Отам: “Йўқ”, деди. Набий алайҳиссалом: **“Аллоҳ таолога тақво қилинглар ҳамда фарзандларингиз орасида адолат қилинглар”**, дедилар.

Ровий айтади: “Отам келиб ҳадясини қайтариб олди”».

Имом Ибн Ҳиббон ва Имом Табароний раҳимаҳумаллоҳ Шаъбийдан қилган ривоятида бундай дейилади: «Бир куни Нўъмон ибн Башир Куфада хутба қилиб бундай деди: “Отам Башир ибн Саъд Пайғамбаримиз алайҳиссаломнинг ҳузурларига борди ва: “Амра бинти Равоҳа ўғил фарзанд туғиб берди. Мен унга “Нўъмон” деб исм қўйдим. Амра то молимдан энг яхшисини ўғлимга ҳадя қилмагунимча болага қарамаслигини айтди. Шунингдек, менга: “Бунга Расулуллоҳ алайҳиссаломни гувоҳ қилинг”, деди».

Имом Муслим раҳимаҳуллоҳ ривоятида эса қуйидагичади: «Онам отамнинг молидан баъзи бир ҳадяларни менга беришини талаб қилди. Отам бу ишни бир йил чўзиб юрди. Кейин берди. Онам: “То бунга Набий алайҳиссаломни гувоҳ қилмагунингизча, рози бўлмайман”, деди. Айтади: “Отам мени кўтариб Набий алайҳиссаломнинг ҳузурларига олиб борди...”» Ривоятларга қараганда, ҳадисдаги “ҳадя” хизматкор, яъни қул

бўлгани аёнлашади.

Уламолар ривоятларни жамлаб бундай дейишади: «Амра фақат ўғлига тааллуқли бирор нарса бермагунича болага қарашдан бош тортган. Башир Амрага таскин бериш учун ўғлига боғ ҳадя қилмоқчи бўлди. Бу ишни пайсалга солиб, охири беришдан воз кечди. Амра қайта талаб қилди. Башир бир ёки икки йил ўғлига ҳадя беришни чўзиб юрди. Сўнгра боғ ўрнига ғулом совға қилишни истаб қолди. Амра рози бўлди. Фақат Баширнинг бу совғани ҳам қайтариб олишидан қўрқиб, ҳадяни тасдиқлатиш, тагин қайтариб олмаслигини кафолатлаб олиш учун Расулуллоҳ алайҳиссаломни гувоҳ қилишни истади. Шунингдек, Баширнинг Пайғамбаримиз алайҳиссаломдан ҳадяга гувоҳ бўлишларини сўраши бир марта бўлган.

Хулоса қилиб айтганда, Нўъмон розияллоҳу анҳу гоҳида қиссининг бир қисмини, гоҳида эса бошқа қисмини ҳикоя қилиб берган. У отасининг барча ривоятларини эшитди, лекин фақат шуниси билан чекланди.

Башир Набий алайҳиссаломдан гувоҳликларини сўраганда, у зот алайҳиссалом: **“Бу ўғлингдан бошқа яна болаларинг борми?”** деб сўрадилар. Башир: “Ҳа”, деди. Набий алайҳиссалом: **“Бошқа фарзандларингга ҳам шу болангга берганинг сингари бердингми?”** деб сўрадилар. У: “Йўқ”, деди. Шунда Пайғамбаримиз алайҳиссалом: **“Аллоҳ таолога тақво қилинглар ҳамда фарзандларингиз яхшилик қилишда сизга адолатли бўлишларини истаганингиз каби совға беришда улар ўртасида адолат**

қилинглар”, дедилар».

Имом Аҳмад Шаъбий раҳимахуллоҳдан ривоят қилади: «Пайғамбаримиз алайҳиссалом Баширға бундай дедилар: **“Болаларингнинг сендаги ҳақи уларнинг орасида адолат қилишингдир. Мени адолатсизликка гувоҳ қилма. Болаларингнинг барчалари бирдай сенга яхшилик қилишларини хоҳламайсанми?”** дедилар. Башир: “Албатта, хоҳлайман”, деди. Набий алайҳиссалом: **“У ҳолда бундай қилма”,** дедилар.

Гарчи қиссада совға ва лафзларда ихтилоф бўлса-да, уларнинг бари бир нарсга, яъни совға улашишда болаларни тенг кўришни талаб қилиш бор».

Уламолар совға улашишда болаларни тенг кўриш ҳукми борасида ихтилоф қилишди. Имом Товус, Саврий, Аҳмад ва Исҳоқ раҳимахумуллоҳ: “Болаларга совға улашишда тенглик қилиш вожиб”, дейдилар. Моликийлар ҳам шу фикрда. Улардаги машҳур қавл шуки, бундай тарзда берилган ҳадя ботилдир. Улар Набий алайҳиссаломнинг: **“Аллоҳ таолога тақво қилинглар ҳамда фарзандларингиз орасида адолат қилинглар”,** деган сўзларини ҳужжат қилиб, буйруқни вожиб дейишади. Шунингдек, адолатсизлик ака-ука, опа-сингиллар орасида нафрат уйғотади, бу эса силаи раҳмнинг узилишига олиб келади.

Имом Аҳмад раҳимахуллоҳ: “Болаларнинг бирини бошқасидан ортиқ кўриш

мумкин эмас. Фақат шуни оқлайдиган бирор сабаб бўлса, зарари йўқ. Масалан, бола ногирон бўлса ёки шунга ўхшаш сабабга кўра жоиз”, деган.

Жумҳур уламолар, жумладан, ҳанафийлар совға улашишда болаларни тенг кўриш вожиб эмас, балки мустаҳабдир, дейдилар. Отанинг баъзи болаларини ортиқ кўриши макруҳ бўлса-да, жоиздир. Уларни тенг кўриш мустаҳабдир.

Жумҳур уламолар ушбу фикрлари-га Имом Муслимнинг ривоятидаги Набий алайҳиссаломнинг: **“Бунга мenden бошқани гувоҳ қил”,** деган сўзларини далил қилиб: “Бу ерда гувоҳ келтиришга рухсат бор. Рухсат эса ҳаром ишга берилмайди”, дейдилар. Пайғамбаримиз алайҳиссаломнинг гувоҳликка ўтишдан бош тортишлари имомликлари учун бўлиши мумкин. Гўё у зот алайҳиссалом: “Мен гувоҳлик бермайман, чунки гувоҳликка ўтиш имомнинг ваколатидаги нарсга эмас. Имомнинг вазифаси ҳукм чиқариш”, демоқдалар. Ёки у зот алайҳиссаломнинг гувоҳ бўлмаганлари эҳтиёткорлик туфайли эди. Бундан маълум бўладики, фарзандларга ҳадя беришда баробар кўрмаслик хилофул авлодир (жоиз бир ишнинг хилофини қилиш афзаллиги учун ишлатиладиган истилоҳ).

Жумҳур уламолар совға улашишда болаларни тенг кўриш борасида ихтилоф қилганлари каби отанинг бир ўғлини ака-укаларидан ортиқ қилиб берган совғасини қайтариб олиши ҳукми борасида ҳам ихтилоф қилишди. Имом Аҳмад раҳимахуллоҳ: «Ҳадяни қайтариб олиши вожиб. Боиси Набий алайҳиссаломнинг: **“Уни қайтар”,** деганлари вожибга далолат қилади», дейди. Бошқа уламолар Набий алайҳиссаломнинг буйруқларини мустаҳабликка ва ишнинг афзалини баён қилишга йўйишади.

Миржон Эгамбердиев 1978 йили Бухоро вилояти Шофиркон туманида туғилган.

1999 йили Бухоро шаҳридаги “Мир Араб” ўрта махсус билим юрти, 2022 йили Имом Бухорий номидаги Тош-

кент ислом институтини тамомлаган.

2021 йилдан буён Шофиркон тумани бош имом-хатиби ҳамда “Хожа Ориф Ревгарий Моҳитобон” жоме масжиди имом-хатиби лавозимида ишлаб келмоқда.

Манбалар асосида
Шофиркон тумани бош имом-хатиби
МИРЖОН ЭГАМБЕРДИЕВ
тайёрлади.

Бу йил Ўзбекистон мусулмонлари идораси ташкил этилганига 80 йил тўлди. Шу давр мобайнида идора тизимида кўплаб уламо-лар, фидойилар фаолият юритишди. Ана шундай уламолардан би-ри Шайх Абдулазиз Мансур ҳазратларидир. У киши салкам 50 йил давомида диний соҳада меҳнат қилиб, “Қуръони карим маънола-рининг таржима ва тафсири”, “Коран. Краткий комментарий”, “Ахлоқ-одобга доир ҳадислар”, “Минг бир ҳадис”, “Минг бир фатво”, “Ақоид матнлари”, “Гуноҳи кабиралар”, “Мусулмончиликдан илк сабоқлар”, “Маънавиятнинг етти хазинаси” каби йигирмага яқин китоб таълиф этди. Шунингдек, диний таълим муассасаларида кўплаб шогирдларга устозлик қилди.

Шайх Абдулазиз Мансур 1944 йили Олтиариқ туманида деҳқон оиласида туғилган. Отаси оддий деҳқон бўлса-да, уламоларга ихлос-муҳаббатни кучли эди. Шу боисдан фарзандларининг илмли бўлишларига катта эътибор берди.

– Бугунги эришган ютуқларим, илмга бўлган муҳаббатим отамнинг дуолари сабаб, – дейди суҳбатда шайх ҳазратлари.

“Барча муфтийлар билан бирга ишладим...”

– Кишининг бир соҳани танлаши-га нимадир туртки бўлади. Сизнинг диний соҳага кириб келишингизга, араб, форс ва рус тилларини мукам-мал эгаллашингизга нималар туртки бўлган?

– Дин ва адабиётга қизиқишим 5-синф-лик чоғимдан бошланган. Алишер Навоий-га бўлган қизиқиш форс, араб тилини ўр-ганишга ундади. 10-синфни битиргунча Навоийнинг кутубхонадаги барча асар-ларини ўқиб, форс тилини луғатлардан ўргангандим. Араб ва диний билимларни эса олтиариқлик Муҳаммадқосимхон қори, қўқонлик Асқар қори домла, риштонлик Мамажон махсум домла, Марғилондаги Ҳакимжон қорилардан олдим.

1975 йили Тошкентдаги Олий маъҳадга ўқишга кириш мақсадида муфтий Зиёуд-динхон ибн Эшон Бобохон домланинг олдиларига келдим. У киши: “Нималарни ўқигансиз?” деб сўраб қолди. “Кофия”, “Шофия”, “Шарҳи Мулла Жомий”, “Тал-хисул Мифтоҳ”, “Мухтасарул маоний”, “Мақомоти Замахшарий”, “Ал-Ҳидоя”, “Мухтасарул виқоя”, “Саҳиҳи Бухорий”, “Тафсири Насафий” каби ўттизга яқин ки-

тобни санаётгандим, у киши: “Тўхтанг, шу-ларнинг ҳаммасини ўқидингизми?” деди-лар. Сўнгра, “Сизни сиртдан ўқишга қабул қиламиз. Ҳам ўқиб, ҳам талабаларга дарс берасиз”, дедилар. Шу тарзда Тошкент ис-лом институтига сиртдан қабул қилиниб, Бухородаги “Мир Араб” мадрасасида дарс бера бошладим. Бир йилдан сўнг Олий маъҳадга чақиришди. Кейинчалик идора тизимида турли лавозимларда муфтий Зиёуддинхон ибн Эшон Бобохондан бош-лаб то ҳозирги муфтийгача бирга ишлаш насиб этди.

– Ҳаётингиз саҳифаларида Қуръон-га бўлган қизиқишингиз, муҳабба-тингиз муҳим ўрин эгалласа керак, тўғрими?

– Ҳа, албатта. Қуръонга қизиқиш мактабда ўқувчилик чоғларимда бошланган. Афсуски, у пайтларда Қуръонни ўргатадиган инсон-ларни топиб бўлмас, билганлар ҳам турли тазйиқлардан қўрқиб, шогирдликка ҳеч кимни олмасди. Шундай бўлса-да, Қуръони каримни хатм қилиш насиб этди.

Устоз менинг қори бўлишга иштиёқимни кўриб, “Қори бўлганингиз яхши, лекин сиз

илмга мойил йигитсиз. Илм иштиёқида бўлинг”, дея насихат қилди. Аллоҳ менга Қуръони каримни олдин ўзбек тилига, кейинроқ рус тилига таржима қилишни, 50 йил дин йўлида хизмат қилишни насиб этди. Бу мен учун катта шараф.

– Сўнгги йилларда Исломга қарши турли фитналар кўпайиб, мусулмонларни ёмонотлиқ қилиш ҳолатлари кузатиляпти. Бу иллатлардан қандай сақланиш мумкин?

– Мусулмонларга турли бўҳтонлар, асосиз иғволар Исломнинг илк даврларидан бўлиб келган ва ҳозир ҳам давом этяпти. Интернет, ижтимоий тармоқларнинг ривожланиши бу иллатларни янада кучайтирди.

Интернетдан тўғри йўлда фойдалансангиз, ундан яхши манба йўқ. Ўзим ҳам билмаганларимни ундан ўрганаман. Қанча қанча бебаҳо, нодир асарлар бор. Уларни ўқиш керак, холос.

Афсус, бугун бу тармоқларда Ислом таълимотига зид фикрлар кўпайиб кетди. Айрим кимсалар халқимизни чалғитиш мақсадида диндан фойдаланмоқчи бўляпти. Уларнинг гап-сўзига эътибор берсангиз, бошида яхши сўзлардан гап бошлайди. Вақт ўтиб фитналарга эргаштиради. Гоҳида бундайлар бизга ҳам ғойибона тош отиб қолади. Гапи бўлса, юзма-юз мулоқот қилсин, баҳсга киришсин. Аммо фақат орқадан тош отаверади. Аллоҳ буларга инсоф берсин. Бундайларнинг фитнасига учмаслик учун ўзимизнинг имом-хатиб, уламолар этагини маҳкам тутиш, юртимизда нашр этилаётган диний адабиётларни кўпроқ ўқиш лозим.

– Орамизда Ислом динини анча тор тушунадиганлар ҳам йўқ эмас. Аслида, Исломнинг инсон ҳаётидаги аҳамияти қандай?

– Ислом – мукаммал нозил қилинган сўнгги дин. У инсон ҳаётидаги барча жабҳаларни қамраб олади. Шу боис барча масалаларга Исломда ечим бор. Унда ибодат ва дунё ишларини бирдек олиб бориш ҳар бир мўмин учун фарз қилинган.

Гоҳида дунёвий илм, диний илм деб ажратиш ҳолатлари кузатилади. Ислом эса инсонни илмга тарғиб қилади. Бу борада буюк мутафаккир боболаримизнинг йўллари бизга кўзгу. Улар Исломни мукаммал эгаллагач, дунё тамаддунига асос бўладиган асарлар ёзишди. Улар илмининг моҳиятида Ислом таълимоти борлиги барчага маълум. Орадан минг йиллар ўтса-да, бугун ҳам уларнинг бебаҳо мероси ўз аҳамиятини йўқотгани йўқ. Буни ҳам чуқурроқ тафаккур қилиш лозим.

Қисқаси, динимиз кишини камолотга, икки дунё саодатига элтади. Шунинг яхши англамоқ керак. Бирор ишда дунё ҳой-ҳавасларига берилиб, динни унутсак, қилаётган ишимизда хайр-барака бўлмайди. Ўша юмушни иймону ихлос билан бажарсак, у амалимиз ибодатга айланади.

Айниқса, бугунги ёшларимизга соф Ислом таълимотини пухта сингдиришимиз лозим. Шундагина юртимиздан яна буюк олиму уламолар етишиб чиқади, иншоаллоҳ.

– Бугун диний адабиётлар кўпайиб, халқимизнинг маърифий билими юксалишига хизмат қиляпти. Аммо имло масаласида ҳар хиллик сезилмоқда: китобларда айрим атама ва исмлар турлича ёзиляпти. Масалан, Хадича-Хадиджа, Али-Алий, рамазон-рамадон, ақида-ақийда, розияллоҳу-разияллоҳу ва ҳоказо. Шу каби сўзларни ёзишда ўзбек тили меъёрларига амал қилиш керак, деб ўйлаймиз.

– Албатта, бу ўта нозик ва оғриқли масала. Чунки кейинги пайтда нашриётлар кўпайди. Ҳар бирининг ўзига яраша услуби, тартиб-қоидалари бор. Худди шундай китоб муаллифларида ҳам. Шуниси аниқки, ўз она тилини яхши билган одам хато ёзмайди.

Баъзилар мана шу она тилини яхши билмаганлари учун юқоридаги каби тушунмовчиликлар учраяпти. Улар араб тилида қандай ёзилса, шу тўғри деб ўйлаяпти. Ваҳоланки, ҳар бир тилнинг имло қоидалари бор. Унга кўра, четдан бирор сўз ўзлашаётганда уни қандай бўлса шундай эмас, балки шу тилда сўзлашувчилар талаффуздан келиб чиқиб, енгилроқ варианты танланади ва имло луғатларига шу тарзда киритилади.

Битта мисол. Айримлар Қуръони каримдаги “карим” сўзини Аллоҳнинг исми деб ўйлаб, катта ҳарф билан ёзяпти. Аслида “карим” сўзи “карамли Қуръон”, “мукаррам Қуръон” деган маънода келади. Шу боис “карим” сўзи кичкина ёзилади.

– Жорий йил бошида Диний идора тизимида Фахрийлар кенгаши тузилди. Бугун кенгаш қандай ишларни амалга оширяпти? Қолаверса, ўзингиз ижодкор сифатида қандай асарлар устида ишляяпсиз?

– Аллоҳга шукр, шу ёшда ҳам хайрли ишлар билан банд қилиб қўйди.

Идора тизимидаги Фахрийлар кенгаши раиси бўлдим. Муфтий ҳазратлари, барака топсин, фахрийлар кенгашини тузиш ҳақидаги ташаббуси кўплаб нуроний имом-хатибларни қувонтирди. Шу кунларда кенгаш диний соҳада ишлаб нафақага чиққан имом-хатиб ва уламолар ҳолидан хабар олиб, уларга ғамхўрлик кўрсатмоқда. Соғликларини тиклашлари учун соғломлаштириш масканларига юбояпти. Умра, ҳаж йўлланмаларини тақдим этапти. Шу билан бирга, уларнинг тажриба ва билимларидан унумли фойдаланиш мақсадида соҳага доир турли тадбирларга жалб қилиняпти.

Айни дамда унчалик халққа таниш бўлмаган жиззахлик “Маҳзун” таҳаллусли шоир ва олимнинг қўлёзма шеърларини эски ўзбек ёзуvidан ҳозирги ёзувга ўтиряпман. Шу билан бирга, бир қанча диний китобларни араб тилидан таржима қилиш билан бандман. Аллоҳ насиб этса, буларнинг барчасидан ўқувчиларни тез орада баҳраманд этиш ниятидамиз, иншоаллоҳ.

Бобур МУҲАММАД суҳбатлашди.

Яқинда диний-маърифий соҳада кўп йиллар фидойилик билан хизмат қилган, фахрий имом, устоз Аҳмаджон домла Бобомуродзодага Турон Фанлар академияси академиги илмий унвони тақдим этилди.

Фахрий имом эътирофда

Аҳмаджон домла Бобомуродзода 1946 йили Самарқанд шаҳрида таваллуд топган. У киши 1971 йили Бухородаги “Мир Араб” мадрасасини, 1975 йили Имом Бухорий номидаги Тошкент ислом институтини битирган.

Аҳмаджон домла илк фаолиятни 1973 йили пойтахтимизнинг Шайхонтоҳур туманидаги “Олмазор” жоме масжидида имом-хатиб сифатида бошлаган. 1974–1980 йилларда Тошкент тумани “Кўктерак” жоме масжидида, 1980–2006 йилларда Тошкент шаҳридаги “Ислом ота” жоме масжидида самарали меҳнат қилган. Бир вақтнинг ўзида 1982–2006 йиллар давомида Тошкент шаҳар Яшнабод ва Миробод туманлари бош имом-хатиби вазифасини ҳам бажариб келган.

Устоз Аҳмаджон домла Имом Бухорий номидаги Тошкент ислом институтида 30 йилдан ортиқ дарс бериб, кўплаб шогирдларга устозлик қилди.

Шу билан бирга у киши яхши ижодкор ҳам. Бугунгача устознинг йигирмадан ошиқ диний-маърифий китоблари ўқувчилар эътиборига ҳавола қилинган. Булар орасида “Камолот сари”, “Ислом одоби”, “Илоҳий тақсимот” (мерос тақсимоми ҳақида), “Ислом одоби ва ахлоқи”, “Нажот йўли”, “Этиқод мусаффолиги йўлида” каби китоблари халқимиз томонидан кўп бор мутолаа қилиниб, бир неча қайта нашр этилган.

Айни кунда Аҳмаджон домла Ўзбекистон муслмонлари идораси Фахрий кенгаши аъзосидир.

Ҳишонга урилган насихат

Москва халқаро аэропорти. Самолётлар шунқордек парвозга шай. Олис юртлардан келган учоқлар биринкетин қўнмоқда.

Кутиш залида тумонат одам. Кимдир қўлида паспорт билан бетоқат бўлиб навбат кутмоқда, яна кимдир чамадонини олишга ошиқмоқда. Кимдир телефон титкиласа, яна кимдир мириқиб китоб мутолаа қилмоқда.

Ўриндиқларнинг бирида ўтирган йигит атрофга олазарак қараб қўйди. Қўл телефони уч-тўрт маротаба қайта-қайта жиринглади. Ҳар сафар “Дадам” деган ёзув чиқарди. Лекин у жавоб бермади.

Йигитнинг онги заҳарланиб, Сурия сафарини мўлжаллаган эди. Йигит хаёлан осмону фалакда уча бошлади.

Эҳ, текин пишлоқ фақат тузоқда, қопконда бўлишини бу йигит билармикин?

Телефони қисқа жиринглади. Йигит “смс”ни очди, унда бундай сатрлар ёзилганди:

“Ўғлим, икки ойдирки хорижга ишлагани бораман, деб ҳоли жонимга қўймадинг. Сенга рад жавобини бердим. Кеча пешиндан сўнг бироз мизғиб олиш учун хонага киргандим. Сўнг сени сўрасам, шу атрофда дейишди, лекин тополмадик. Биламан, ҳозир сафардасан. Охирги пайтларда сўзларингдан фақат жаҳолат уфуриб турарди, кўзларингда ёвузликни сезардим.

Ўғлим, огоҳ бўл! Ортингга, Ватанга қайт! Сени ота-онанг, укаларинг, сингилларинг, жигарларинг кутмоқда. Айниқса, кенжа синглинг Фотима сени кечадан бери сўрайди.

Ўғлим! Туғилганингда бир парча эт эдинг. Онанг иккаламиз қанчалик қувонганимизни биласанми?

Ўғлим... ёшлигингда “велик” оберинг деб хархаша қилдинг, она қўйни сотиб “велик” харид қилганимизда, қанчалик хурсанд бўлганинг эсингдами?

Футбол ўйнагани янги “бутси” кийганингда, қувончингга шерик бўлганимни сезганмидинг?

Ўғлим, қалбимда оталик меҳри жўш уряпти. Мен айтяпман, синглинг телефонга ёзяпти, онангнинг кўзлари жиққа ёшга тўлган”.

Йигит “смс”ни ўқиркан, қалбида болалик меҳри жўш ура бошлади. Юрагида ниш ура бошлаган қабоҳат, разолат ўрнини эзгулик, силаи раҳм ҳис-туйғулари эгаллай бошлади.

«Ўғлим! Огоҳ бўл!

Авлодимиздан хоин чиқмаган.

Ўғлим! Огоҳ бўл! Термилган кўзлар ортида минглаб ҳийлалар яширинган, табассумлар ортига шайтоний тузоқлар қўйилган, “дур” мисол ёқимли сўзлар ортида қармоқлар бор».

Йигит “смс”ни ўқиган сайин қайноқ юрагида раҳм-шавқат тўлқинлари уйғона бошлади.

Йигит бошини мағрур кўтарди, қўлидаги “Москва – Дамашқ” йўналишидаги чиптани ғижимлади, кўзларида нур ва шукроналик учқунлари порлади ва беихтиёр чиптани йиртиб улоқтирди.

Бу вақтда кутиш фойесини меҳр билан артаётган фаррош аёл йигитга яқинлашаркан, ҳайрону лол бўлиб:

– Ну что, парень, что случилось?

Йигит фаррош аёлга самимий боқаркан:

– Спасибо, папе. Большая ошибка предотвращена, – деди ва ўрнидан туриб, шахдам қадамлар билан “касса” сари йўналди.

Фаррош аёл серрайиб, лабини бураркан:

– Ну-у парень, ну-у парень... – дея олди холос.

Йигитнинг чипта олиши осон кечди. “Москва – Тошкент” йўналишидаги чиптани оларкан, қалбида вулқондек отилиб келаётган ҳис-туйғулари тилига кўчди:

– Раҳмат, отажон, менинг халоскорим, катта хатонинг олди олинди, мени золимлар ва ўлим чангалидан қутқариб қолдингиз.

Йигит ойна ортида юраркан, порлаб турган кўзлари қўниш майдончасидан Ўзбекистон учоғини излай бошлади...

Тоҳиржон ТУНГАТОВ,

Чиноз тумани “Ҳазрат Али” жоме масжиди имом-хатиби

Ассалому алайкум ва
рахматуллоҳи ва
баракотух.

СЎРАГАН ЭДИНГИЗ...

САВОЛ: *Машина олмоқчиман, лекин пулим етмайди. Менга бошқа одам вариантга 30 фоиз устама билан машина олиб бермоқчи. Шунга олсам, тўғри бўладими?*

ЖАВОБ: Агар бир киши машинани ўзига сотиб олиб ва қўлига олгандан кейин сизга уни олган нархида ёки устига фойда қўйиб муайян муддат белгилаб насияга сотса, жоиз. Бу савдода машина нархи келишилгандан сўнг тарафлар келишса, тўловни бўлиб-бўлиб бериш ёки муддатнинг охирида бирдан тўлаш мумкин. Лекин тўлов ўз вақтида бўлмаса, қўшимча пул қўшиб беришни шарт қилмаслик лозим. Бу рибо ҳисобланади.

САВОЛ: *Мушук савдоси жоизми?*

ЖАВОБ: Мушук савдоси жоиз. Чунки у билан сичқон ва зарарли хашаротлар зараридан сақланади. Мушукдан шу орқали фойдаланиш мумкин (“Фатҳул қодир”).

САВОЛ: *Бемор кишига эҳсон пули берилса, у ўша пулларни ўзи ейдиган озиқ-овқатига ёки кийим-кечагига ишлатса бўладими? Эҳсон қилган одамнинг эҳсони қабул бўладими ёки фақат дори-дармон, касалхонасига ишлатиш керакми?*

ЖАВОБ: Эҳсон қилинган пуллар эҳсонни олган одамнинг мулки-

га айланади ва уни ўзи хоҳлагандай тасарруф қилиш мумкин бўлади. Эҳсонни қабул бўлиши эса ихлос, муҳаббат ва айни ҳақдорга (яъни ўз ўрнига) қилинишига боғлиқ.

САВОЛ: *Бозорда ўн бешта бир қатор жойлашган дўконда мато сотамиз. Қаторнинг бошидаги биринчи дўкон эгаси кейинги 14 та дўконни ёмонлаб, алдаб савдо қилади. Инсонларни ёмонотлиққа чиқаряпти. Биз у инсонни дўконидан ижара ҳақини тиклаб дўконидан чиқариб юборсак, гуноҳга ботмаймизми?*

ЖАВОБ: Сиз айтган ҳолатнинг тўғри ечими шуки, 1-дўкон эгасига тушунтириш ишлари олиб бориш, ёлғон, бўхтон ҳаром экани ва бу орқали топилган даромад ҳам ҳалол бўлмаслигини айтиш керак. Агар шунда ҳам бу ишдан қайтмаса, бозор маъмуриятига (далил-исботлар билан) мурожаат қилиб вазиятни баён қилиб муаммони ҳал қилиш керак бўлади.

САВОЛ: *Мевали боғларни ҳали меваси пишиб етилмасидан олдин сотиб олиш жоизми?*

ЖАВОБ: “Ҳали пишиб етилмаган ёки энди пишган меваларнинг савдоси дуруст. Фақат уни сотиб олган харидор пишган меваларни дарҳол узиб олиши вожиб. Сотиб олинган меваларни дарахтида қолдиришни шарт қилиш (ма-

салан, “пишганидан кейин шунча муддат туриб туради”, дейиш) савдони фосид қилади” (“*Мухтасарул виқоя*”). Агар шарт қилинмаган бўлса, савдо битгач, харидор меваларни дарахт устида туриб туришини илтимос қилса ва сотувчи ўз ихтиёри билан бунга рози бўлса, жоиз.

Боғидаги меваларнинг ҳаммасини сотган киши харидорнинг рухсатисиз ундан ея олмайди.

САВОЛ:

1) Ғул қилаётганда мабодо ел келса, ғулни қайта бошлаш керакми ёки давом этиш керакми? 2) Ғул қилаётганда терида йирингли тошма ёки яра жойлардан қон оқса, ғул бўладими?

ЖАВОБ:

Ғул қилиш асносида таҳоратни бузувчи амаллар содир бўлса, ғулни қайта қилиш вожиб бўлмайди ва ғулдан кейин бошқа таҳорат қилиб олиш кифоя.

САВОЛ:

Икки ойлик ҳомиладорман. Камқонман. Боламни олдирсам бўладими?

ЖАВОБ:

Шариатимиз болани олдиришдан қаттиқ қайтарган. Жиддий сабаб бўлмаса, ҳеч қачон болани олдириш жоиз эмас (ҳатто туғилажак болада нуқсон, ногиронлик бўлган тақдирда ҳам). Айниқса, болага жон киргандан (тўрт ойлик бўлгандан) кейин уни олдириш катта гуноҳдир.

Қачонки туғиш ёки ҳомиладорлик онанинг ҳаёти ёки соғлиғига зарар етказадиган бўлса, уни олдиришга рухсат берилади. Демак, сиз ҳам шифокор (диёнатли, гуноҳ, савоб нима экани ва жавобгарликни ҳис қиладиган) билан маслаҳатлашиб иш тутишингиз тавсия қилинади. Камқонликнинг давоси бор.

САВОЛ:

Мен 20 йил аввал болалар боғчасида ошпаз бўлиб ишлаганман. Ўша вақтларда боғчадан озиқ-овқат олиб келиб оиламга едирганман. Шу қилган гуноҳимни тўғрилаш учун қандай йўл тутсам бўлади?

ЖАВОБ:

Болалар боғчаларига ажратилган маҳсулотларнинг барчаси боғчада тарбияланаётган болаларнинг ҳаққидир. Аммо ўша муассасадаги ходимларга ҳам ундан истеъмол қилишга маъмурият тарафдан рухсат берилган бўлса, рухсат берилган миқдорча истеъмол қилиш жоиз, ундан ортиғи жоиз эмас. Чунки ўзгалар молини розилигисиз ейиш, ўзлаштириш ҳалол эмас. Бироқ билиб-билмасдан ундан истеъмол қилинган ёки ўзлаштирилган бўлса, албатта унинг ўзини ёки қийматини қайтариш керак бўлади.

Саволда сўралган ҳолатда ҳам оила учун олиб келинган озиқ-овқат маҳсулотларини миқдорини имкон қадар аниқ эслаб, айтиш маҳсулотнинг ўзини ёки бугунги кундаги қийматини ўша боғчага қайтариш керак бўлади.

САВОЛ:

Ҳар биримиз дуо қилганимиздан сўнг қўлларимизни юзимизга сурамиз. Нима учун шундай қилинади?

ЖАВОБ:

Дуода қўлларни ичи билан дуо қилиш, сўнгра юзга суриш ҳадиси шарифларда баён этилган. Ибн Аббос розияллоҳу анҳумодан ривоят қилинади: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: “*Аллоҳдан кафтларингизнинг ичи билан сўранглар, сирти билан сўраманглар. Қачон фориғ бўлсангиз, уларни юзингизга суриш*”, дедилар» (Имом Абу Довуд ривояи).

САВОЛ:

Намоз ўқийдиган кийимда, яъни тиззанинг устида озроқ тешик жой бор экан. Шу кийим билан намоз ўқиса бўладими?

ЖАВОБ:

Модомики, аврат аъзоларнинг тўртдан бири очилмаса, намози дуруст бўлади. Кийимдаги кичик йиртиқни намоздан аввал билиб қолса, у ерни тикиб қўйиш керак. Намоздан кейин билиб қолса, намози дуруст бўлади, уни қайта ўқимайди.

Ўзбекистон мусулмонлари идораси
Фатво маркази
(78) 150-33-44

Динимиз маломатдан кўрқмасликка буюради...

Мусулмонлар Байтул Мақдисни фатҳ этгач, у ер аҳолиси Муоз ибн Жабал розияллоҳу анҳу атрофида тўпланди. Одамлар саҳобадан Ислом дини ҳақида сўраб-билишарди.

Одамлар орасида Хайва исмли киши бўлиб, у Байсан юртидан Қуддусга янги дин ҳақида сўраб-билиш учун келганди. Хайва бундай сўз бошлади:

– Муоз, бизга айт-чи, нима учун мўминлар амири Умар ибн Хаттоб Қуддус фатҳи муносабати билан шахсан ўзи ташриф буюрди? Ахир, бундан олдин сизлар Миср, Шом ва Ироқ каби юртларни фатҳ қилдингиз. Лекин халифа у ўлкаларга бормади.

– Бу ер муқаддасдир. Аллоҳ таоло уни пайғамбарларига инъом этди. Биз эса охирзамон Набийсига эргашамиз. У зот алайҳиссалом муқаддас деб билган ҳар бир нарсани биз ҳам муқаддас деб биламиз.

– Оламдан ўтганига қарамасдан Пайғамбарингизга шу даражада эргашасизми?!

– Мўминлар амири хутбасида нима деганини эшитмадингми? У киши: “Биз Аллоҳ Ислом билан азиз қилган қавммиз. Агар иззатни Исломдан бошқа нарсдан қидирсак, Аллоҳ бизни хор қилади”.

– Лекин амирларингиз черковда намоз ўқишдан бош тортди-ку?!

– У ер мусулмонларнинг масжидига айланиб қолмаслиги учун амиримиз шундай қилди.

– У ҳолда нима мақсадда бу ерга келдингиз?

– Одамларга дин танлаш ихтиёри бериш учун. Бундан олдин улар румликларнинг динини қабул қилишга мажбурланган эдилар.

Ислом ва мусулмонлардаги олийжанобликни кўриб, Хайва мусулмон бўлди. Ўғлининг Ислом таълимини олиб вояга етиши учун саъй-ҳаракат қилди. У фарзандига бундай насиҳат қиларди:

– Биласанми, Ражо, инсон дунёда нимага эришади? Вақт, соғлиқ ва мол-мулк. Киши

мол-дунё топиши учун соғлиги ва вақтини сарфлайди. Молни тўплагач эса, вақти ва соғлигининг катта қисмини йўқотган бўлади. Ўғлим, сен ҳеч қачон вақтингни беҳуда сарфлама.

Хайва ўғлига усулул фикҳ, тафсир, ҳадис ва меъморчилик илмини ўргатишга киришди.

Ражо фикҳ ва меъморчилик илмида катта натижаларга эришди. Басра ва Ҳижоз уламолари билан дўстлик алоқалари мустаҳкамланди.

Кунларнинг бирида умавийлар халифаси Малик ибн Марвон муҳим иш юзасидан уни ҳузурига чақириб, бундай деди: “Ўғлим, Маслама румликларга қарши курашда кўрсатган қаҳрамонлигинг ҳақида сўзлаб берди. Сен бош вазир мақомига лойиқсан. Ўзинг катта олимсан. Одамлар сени яхши кўриб, эргашади. Бундан ташқари, меъморсан. Шу боис доимо маслаҳатингга муҳтожман. Ислом олимдан кўра, вазирга кўпроқ муҳтож. Таклиф ҳақида ўйлаб кўр”.

Қанчадан-қанча уламолар “султоннинг уламиси” деган номдан қочиб, қозиликка рози бўлмадилар. Лекин Ражонинг бу борада ўз фикри бор эди: “Одамлар учун амал қилиш риё, улар учун амалдан тўхташ ҳам риё. Диним менга ҳақ йўлда маломатчиларнинг маломатидан кўрқмаслигим кераклигини ўргатган. Аллоҳ мен билан. Тез

орада У мени барча яхшиликларга муяссар қилади”.

ХАЛИФА ҲУЗУРИДА

– Абдуллоҳ ибн Зубайрнинг асҳобларини афв этишимни истамоқдамисан? Ахир улар бизга қарши жангда Абдуллоҳга ёрдам бердилар-ку!

– Ҳажжож ибн Юсуф Абдуллоҳни, у билан бирга кўплаб мусулмонларни ҳалок этди. Бу одамлар қалбида адоватни пайдо қилиб, улар орасида фитна ёйилди. Агар сиз Абдуллоҳ ибн Зубайрнинг асҳобларини афв этсангиз, халқнинг сизга меҳри ошади. Бу ишингиз билан фитна оловини ўчирган бўласиз. Сизга Набий алайҳиссаломнинг: **“Дунёнинг заволи топиши бир мусулмоннинг қатл этилишидан енглироқдир”**, деган ҳадисларини эслатмоқчиман. Хожам, ўтган сафар тўкилган қонларни ювишда ёрдам берсангиз. Аллоҳга қасам, бош вазирлик мансабини фақат шу мақсадда қабул қилганман.

– Айтганингдек бўлади. Бугундан бирор мусулмоннинг қони тўкилмаслигига буюраман. Фақат сенинг қароринг билан жазо берилади.

Кўпчилик, хусусан, уламо дўстлари Ражонинг вазир бўлганини маъқулламагани унинг кўнглини хира қилганди. Бундан олдин ҳам халифанинг ўта исрофчи экани уни кўпроқ ташвишга соларди. Халифа давлат маблағининг кўп қисмини қасрлар қуришга сарфларди.

Ражо халифанинг насиҳатни тўғридан-тўғри қабул қилмаслигини биларди. Шу сабаб унинг назаридан қолиш, ишончидан чиқишни истамасди. Халифага мусулмонларга хизмат қиладиган лойиҳани таклиф қилди. Яъни, Байтул Макдиснинг фатҳ этилганига эллик йил тўлгани муносабати билан Масжидул Ақсода Қуббатус Сахро қуриш таклифини киритди. Ушбу лойиҳа одамларга манфаат келтириши билан бирга жуда гўзал меъморий асар бўлишини таъкидлади.

Халифага лойиҳа маъқул келди. Ражо ибн Хайвага Қуббатус Сахрони соф олтиндан барпо этишни буюрди. Кейин Миср аҳлининг закотларини ушбу лойиҳага сарфлашини тайинлади.

Аллоҳнинг фазли билан етти йилда Қуббатус Сахро қуриб битказилди. Ушбу масканга одамларнинг қизиқиши янада ортди. Бино қуриб битказилгач, беш юз минг дирҳам халифа томонидан Ражо ибн Хайвага мукофот тарзида тортиқ этилди. Лекин Ражо маблағнинг фақирларга тарқатилишини талаб қилди.

Абдулмалик ибн Марвон вафот этгач, Ражо бош вазир мақомида Валид ибн Абдулмалик, сўнгра Сулаймон ибн Абдулмалик халифалигида давом эттирди. Сулаймон ибн Абдулмаликнинг вафоти яқинлашгач, у халифаликни ўғилларига васият қилди. Лекин болалари у вақтда ҳали гўдак эди. Ражо бу васиятдан бирор нарса чиқмаслигини билди. Шу боис ақлзаковатини ишга солиб, жажжи болаларга ўзларига анча катта келадиган халифалик либосини кийдирди ва шу ҳолларида оталарининг ҳузурига киритди. Болалар ёш, кийимлари катталигидан унга ўралашиб туришарди. Халифанинг кўз ўнгида ҳам кулгили, ҳам ачинарли манзара пайдо бўлди. Шунда Ражо: “Мавлоим, тамагирлар ҳукмдорликни қўлга киритиш учун уларни ўлдириб юборишлари мумкин. Бундан кўра, болаларга оталик қиладиган, шу билан бирга, уларни ўлим ёки асирликдан ҳимоя қилувчи кишини халифа этиб тайинлаш лозим”, деди ва бу мансабга амакисининг ўғли Умар ибн Абдулазизни таклиф қилди.

Халифа номзодни маъқул кўрди. Аллоҳ ва расулининг розилигига сабаб бўладиган ишни кечиктирмай, ўша куннинг ўзидаёқ охирига етказди. Умар ибн Абдулазизни халифа этиб тайинлади.

Ражо Умар ибн Абдулазизнинг халифалиги даврида ҳам бош вазир лавозимида ишлади. Умар ибн Абдулазиз адолат ва яхшилик билан эришган барча ютуқда Ражонинг хизмати катта бўлди.

Умар ибн Абдулазиз вафотидан кейин Ражо уйдан чиқмади. Халифа унга нафақат раҳбар, балки чин дўст, энг яқин киши эди.

Манбалар асосида
Юлдуз КОМИЛОВА тайёрлади.

Мўъжиза масаласи

Мўъжиза – пайғамбарликни инкор қилувчиларга унинг Аллоҳдан эканини тасдиқлаш учун набийлар ва расулларга бериладиган фавқулодда содир бўладиган иш. Аллоҳнинг ҳамма набийлари ва расуллари мўъжиза кўрсатишган.

Пайғамбарлар мўъжиза кўрсатганида кўпчилик инсонлар иймон келтиришган, бироқ шунда ҳам қайсар кофирлар бўйин эгишмаган (масалан: *Юнус сураси 75–76-оятлар, Исро сураси 59-оят, Тур сураси 44-оятлар*).

Мусулмон уламолари мўъжизанинг аҳамияти борасида бир қарорга келишган ва қуйидаги жиҳатларни белгилашган:

– пайғамбарларга ваҳий келиши, илҳомланиш ёки Юсуф алайҳиссалом каби яхши туш кўришининг ўзи аслида мўъжизадир. Чунки унда банда ва Аллоҳ орасида боғланиш зоҳир бўлади;

– пайғамбарлар инсонларга хос хислатлар ва имкониятларга эга бўлгани ҳолда кўрсатган мўъжизалари (масалан, Ойнинг иккига бўлиниши) инсон тасаввуридаги одатий табиий қонуниятларни бузиб юборади;

– мўъжиза пайғамбарнинг ёлғончи эмаслигини исботлайди.

Мўъжизанинг ҳақиқийлигини аниқлаш бўйича илоҳий манбалардан келиб чиқа-

диган бир неча талаблар шаклланган:

- 1) одатдаги сабаб-оқибат боғланишларга мос бўлмаслиги;
- 2) ғайриоддий бўлиши, илгаригиларига ўхшамаслиги;
- 3) пайғамбарларнинг дуоси билан содир бўлиши;
- 4) бошқаларнинг аралашувисиз кўрсатилиши;
- 5) пайғамбар айтаётган гапларга зид бўлмаслиги, балки уни тасдиқлаши.

Имом Мотуридий ваҳийнинг бир нечта маънолари бор, дейди. Шу каби маънолардан бири нубувват ва Аллоҳдан пайғамбарларга фаришта воситасида рисолатнинг етказилишидир. Қуръони каримнинг Шўро сураси 51-ояти, Марям сураси 11-ояти, Наҳл сураси 68-ояти, Анъом сураси 112-ояти карималари бунга далилдир, деган фикрни баён этади.

Доктор Али Абдул Фаттоҳ Мағрибийнинг “Аҳли сунна вал жамоа имоми Абу Мансур Мотуридий ва унинг Каломга оид қарашлари” асари биринчи қисми (Нубувват боби)да ёзади: “Мотуридий мўъжизани Аллоҳнинг пайғамбарлари сўзларининг ростлигига далилдир, деб қарайди ва у инсонлар Аллоҳдан келган буйруқни инкор этганларида юзага чиқарилади. Мўъжизани Аллоҳ таоло пайғамбарлари воситасида амалга оширади”, деган.

Имом Мотуридий Бақара сурасининг “Аманар расулу” деб бошланувчи 285–286-ояти карималари маънолари таъвилида қуйидаги фикрларни баён қилади:

1. “Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам нозил қилинганларнинг Аллоҳдан эканига иймон келтирди.

2. Набий алайҳиссалом Аллоҳга, фаришталарига, китобларига, пайғамбарларига, қазою қадарга, яхшилик-ёмонлик Аллоҳдан эканига иймон келтирди ва барча мусулмонлар ҳам буларга иймон келтирдилар.

Бу ояти карима Расулulloҳнинг барча пайғамбарларга ва ҳамма самовий китобларга, фаришталарга, қиёматга, жаннат ва дўзахнинг борлигига иймон келтирганлари далолатидир”.

Таъкидлаш жоиз, инсоннинг Аллоҳ таолога, фаришталарига, китобларига, анбиёларига, қиёматга, жаннат ва дўзах борлигига иймон келтириши пайғамбарларга юборилган мўъжизаларнинг Аллоҳдан эканига ҳам иймон келтиришини англатади.

Хулоса ўрнида, ғарб олимларининг пайғамбарлик ва башоратчилик феноменларига муносабатлари билан мусулмон уламоларининг бу масалаларга нисбатан қарашлари моҳиятан фарқланади. Ғарб олимлари мўъжиза, илҳомланиш, туш кўриш, башорат қилиш, олдиндан кўра олиш каби ғайриоддий ҳодисаларни илмий асослашга уринадилар.

Аслида илоҳий ҳодисаларни илм тили билан шарҳлаш ёки тушуниш мушкул.

Мусулмон олимлари ва умуман иймон келтирганлар инсон кўзи билан кўра олмайдиган илоҳий синоатларга қалбан иймон келтирадилар ва Аллоҳнинг улуҳияти ва раббонияти масалаларида шаккоклик қилишмайди. Ҳар неники инсон ақлий фаолияти воситасида англаб олиш мумкин бўлмаса, у воқеликка қалбий ва руҳий жиҳатларига кўра иқрор бўлишади, шундайлигича қабул қилишади.

Мусулмон умматининг Аллоҳга, фаришталарига, китобларига, анбиёларига, тақдирга, қиёматга, тарози борлигига, жаннат ва дўзахга, барча яхшилик ва ёмонликлар Аллоҳдан эканига иймон келтириши мантиқий равишда пайғамбарлар кўрсатган мўъжизалар ҳам Аллоҳдан юборилишига иймон келтиришини англатади. Шу жиҳатдан ваҳийга, мўъжизалар ва кароматларга муносабат билдирганда Ислом ва иймон нуқтаи назаридан ёндашув ақидада адашишдан асрайдиган бош омил, деб қаралади. Бу масалага ижобий муносабатда бўлиш эса ажодларимизнинг диний ва ақидавий қарашларига эҳтиром кўрсатишни ва уларга амал қилиб давом эттиришни англатади.

БАРМОҚЛАР ОРАСИДАН СУВ ЧИҚИШИ

Анас розияллоҳу анҳу ривоят қилади: «Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва салламни аср намозига озгина вақт қолганда учратдим. Одамлар таҳорат олиш учун сув тополмай зир югуриб юришарди. Расулulloҳ таҳорат олинадиган бир идишни олиб келиб, ичига қўлларини тиққан эдилар, бармоқлари орасидан сув қайнаб чиқа бошлади. Таҳоратга шу сувдан олишни буюрдилар. Одамлар бирин-кетин келиб, идишларини тўлдириб кетаверишди», дея ҳикоя қилади. Ундан таҳорат олганларнинг сони қанчалиги сўралганда: “Уч юзга яқин одам эди”, деб жавоб берган».

Азимжон ҒОФУРОВ,

Ўзбекистондаги Ислом цивилизацияси
маркази катта илмий ходими

АЗОН БАРАЛЛА ЯНГРАЙДИ

Нью-Йорк мэри Эрик Адамс Рамазон оyi, жума ва шом намозларида ташқи овоз кучайтиргичлар орқали азон айтишга рухсат берувчи фармойишни имзолади.

Фармойиш Нью-Йорк шаҳридаги масжидларга дахлдор ҳисобланади. Бу ҳақда “ал-Жазира” нашри хабар бермоқда.

Шаҳар мэри эндиликда жума ва шом намозига азонни ҳеч қандай тўсиқсиз айтиш мумкинлигини таъкидлади.

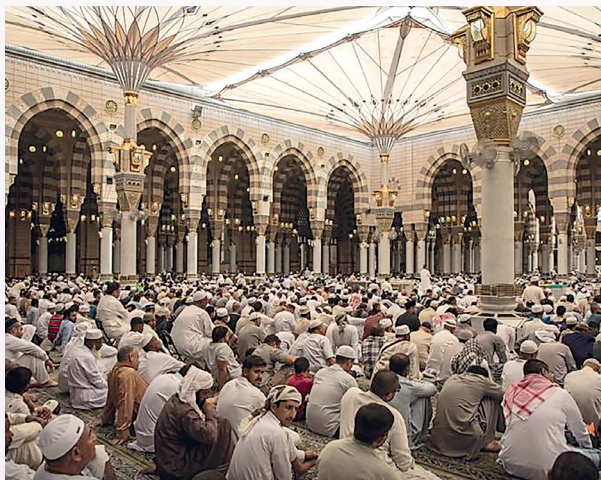

ҚОИДАЛАР ЎЗГАРДИ

Саудия Арабистони зиёратчиларнинг хавфсизлигини таъминлаш мақсадида муқаддас жойларга бориш қоидаларига ўзгартиш киритди.

Эндиликда Пайғамбаримиз масжиди ҳудудига ҳар қандай юкларни, ҳатто қўл учун енгил бўлган буюмларни ҳам олиб кириш мумкин эмас.

Янги тартибга кўра, зиёратчилар кичик сумкаларни масжид ташқарисидаги омборхоналарга қолдиришлари керак бўлади, деб ёзади IslamNews GulfNews.

ВИЗАСИЗ САЁҲАТЛАР

Россия бир қатор мусулмон давлатлари билан туристик визалардан бутунлай воз кечишга тайёрлигини маълум қилди, деб ёзади “РИА Новости”.

Иқтисодий ривожланиш вазири Максим Решетников сўзларига кўра, бу масала Малайзия ва Форс кўрфази давлатлари – Саудия Арабистони, Баҳрайн, Кувейт ва Уммон билан муҳокама қилинмоқда.

НОЧОРЛАРГА БЕПУЛ ТАОМ

Суриялик эр-хотин Холид ва Далал ўн йил олдин Англияга ҳеч вақосиз келишган эди.

Холид оилани бутлаш учун бор ишга қўл урди. Пул йиғиб, кўчма ошхона билан жиҳозланган микроавтобус сотиб олди. Ҳозирда унда Сурия миллий таомларини тайёрлаяпти.

Уларнинг тамаддихонаси кичик, даромади ҳам кам бўлишига қарамасдан, эр-хотин ишсиз, ночор, уйсизларга бепул таом тарқатади.

“Биз оч қолиш нима эканини яхши биламиз ва ҳеч ким буни бошдан кечиришини истамаймиз”, дейди Холид.

МИЛАНДА ИЛК МАСЖИД

Миланлик мусулмонлар жамоаси 1928 йилда қурилган тарихий иншоотни олиб, масжидга айлантирди.

Мазкур бино бир пайтлар тугма ишлаб чиқарувчи завод ва ўқув маркази бўлган. 1999 йилдан у ташлаб қўйилган эди.

Милан маъмурияти мусулмонлар жамоаси ёрдамида тарихий бинони тиклашга қарор қилди. Улар мусулмонларга масжид очиш таклифини билдиришди. Миланда бирорта масжид йўқлиги боис мусулмонлар жамоаси ҳеч иккиланмасдан рози бўлди.

Шу кунгача бинода бир гуруҳ муҳожирлар, кам маошли ишчилар, ўнлаб уйсизлар истиқомат қилган. Масжид очилгач, улар бошқа бинога кўчишди.

Интернет маълумотлари асосида
НУРМУҲАММАД тайёрлади.

Авлиёлар борми?!

Подшоҳ вазирини чақириб сўради:

– Вазир аъзам, юртимизда авлиёлар – Аллоҳнинг дўстлари борми?

– Подшоҳи олам, ватанимиз авлиёлар маскани саналади.

– Ундай бўлса, бир нечасини зиёрат қилсак!

– Қиёфамизни ўзгартириб, шаҳар кезамиз, шундайми?

Подшоҳ ва вазир одми кийиниб, йўлга тушдилар. Бозорга боргач, бир газлама дўконига киришди. Дўкон эгаси уларни ҳурмат билан кутиб олди. Уларга илтифот кўрсатди:

– Хуш келибсиз.

Вазир:

– Бироз мато лозим бўлиб қолди, – дея, буни тушир, бунисини ҳам, дея ярмидан кўп матоларни туширтди. Кейин бундан бир метр, бунисидан ярим метр, дея бир нечасини кестирди.

Газламафуруш эса:

– Аллоҳим, қандай гўзал кулларинг бор, Ўзингга шукрлар бўлсин, – деб матоларни кесар, тахларди. Уларни бир халтага жойлаб, нархини бир қоғозга ёзиб, вазирга узатди.

Бу гал вазир:

– Айбга буюрмайсиз, мато олиш фикридан қайтдик. Чунки газламалар ёқмади.

Газлама сотувчи сокинлик билан:

– Майли, Аллоҳнинг қандай гўзал бандалари бор, – деркан матоларни бир четга қўйди.

Вазир ва подшоҳ дўкондан чиқиб, шаҳарга боришди. У ерда тарвуз сотаётган сотувчини кўришди.

Шунда вазир подшоҳга:

– Шоҳим, энди бу одамдан тарвуз харид қиламиз. Аммо дарҳол сотиб олманг, унисини, бунисини кўринг, айбини топинг, молни ёқтирмагандек кўрсатинг, – деди.

Подшоҳ вазир айтганидек харидга киришди. Бирини ушлаб, бирини қўйиб, тарвуз танлашни бошлади. Бир тарвузни уриб кўрди, бошқасини эзди.

Тарвуз сотувчи муштарийларни диққат билан кузатди. Қараса, уларнинг ушлаб

кўрмаган тарвузи қолмади. Шунда кўлидаги таёғини кўрсатиб, деди:

– Менга қара, олсанг, биттасини ол! Тарвузларни эзиб, захалама! Мени газлама сотувчидек деб ўйлама. Подшоҳ бўлсанг ўзингга, бошингга тушириб қолмай тагин!

Подшоҳ:

– Жим бўл, бизни фош этиб қўйма! – деб шошиб битта тарвузни олиб, пулини тўлади ва тезда у ердан кетди.

Вазир:

– Энди бошқа жойга борайлик, у ерда бундан-да Аллоҳга яқинроқ дўстларини сизга таништирай...

Подшоҳ деди:

– Бўлди, етади вазир. Тарвузчию газламачиси авлиё бўлган жойда, ким билади, яна қандай авлиёлар бор?! Энди газламачининг пулини тўлайлик, зарарга кирмасин!

Газлама дўконига кириб, салом беришди.

Газлама сотувчи аввалгидек мулойимлик билан уларни қаршилаб, саломларига алик олди:

– Марҳамат, Аллоҳнинг қандай гўзал куллари бор, марҳамат қилинг!

– Биз қароримизни ўзгартирдик, кестирган матоларимизни оладиган бўлдик, – деб матоларнинг пулини тўлади.

Улар дўкондан чиқишга келганда сотувчи шукрона келтирди:

– Аллоҳ, Ўзингга ҳамдлар бўлсин! Бугун дўконимга икки марта подшоҳни юбординг!

Подшоҳ бу ҳолдан шошиб қолиб, вазирдан сўради:

– Вазир, англадим, иккала зот ҳам авлиё. Аммо қайси бири устун?!

Ақлли вазир бундай жавоб қайтарди:

– Подшоҳим, қай бири устун эканини билмайман. Аммо гап тушунмайдиганга тарвузчи, гап тушунадиганларга эса, газламачи каби авлиё учрагани яхши.

Нигора МИРЗАЕВА
тайёрлади.

Дабдаба деб қарзга ботиш жабр-ку!

Оила аъзоларимиз билан анча йилдан буён “Ҳидоят” журналининг ҳар бир сонини интиқлик билан кутиб, катта қизиқиш билан ўқиб борамиз. Унда чоп этилган мақолаларни оила даврасида мулоҳаза қиламиз.

Журналнинг 2023 йил 5-сонида тўйларимиз ҳақида: “Жонини берса беради, лекин...” деган долзарб ва ажойиб мақола чоп этилибди. Мақолани ўқиб, баъзи фикрларим билан ўртоқлашишни лозим топдим.

Ҳозирги кунда тўйларимиз кимўзарга бўлаётгани ҳеч кимга сир эмас. Имкони борни-ку, тушунса бўлар, аммо топиш-тутиши ўртамиёна ёки ночорроқ оилалар ҳам имкони бўлса-бўлмаса қарзга ботиб, дабдабали тўй ўтказаетганига нима дейсиз? Бунинг оқибатида оғир аҳволга тушиб қолаётганлар ҳам кам эмас. Наҳот тўйларимизни қисқартиришнинг иложи бўлмаса? Бунинг имкони бор. Фақат ўзимиз хоҳласак бўлгани.

Яқинда тўй қилиб, икки фарзандимни уйлантирдим. Ҳар иккала қуда томон билан унаштирув маросими (биз томонларда “нон синдириш” дейилади)дан олдин, тўйни ихчам, исрофгарчиликларсиз

ўтказишимни ният қилганимни айтдим. Қудалар ҳам рози бўлгач, нон синдириб, тўй кунини белгиладик. Тўйдан олдинги ва кейинги барча маросимлардан воз кечдик. Тўй дастурхони камтарона бўлди.

Тўйда қишлоғимиздаги “Қировул” жоме масжиди имом-хатиби Учқун домла Саидахмедов ҳалол-ҳаром, савоб-гуноҳ ва янги қурилаётган икки оиланинг Ватанимиз ва жамиятимиз олдидаги бурч ва вазифалари ҳақида чиройли маъруза қилди. Худога шукр, тўйимиз файзли ўтди, келин-куёвлар ҳозирда тинч-тотув яшашмоқда.

Бу билан ҳаргиз мақтаниш ниятим йўқ. Мақсадим – тўйларимизни ихчам, дабдабаларсиз, исрофгарчиликларсиз ўтказиш даври аллақачон келганини билдириш холос. Келинг, ҳурматли ватандошлар, дабдабали тўй қиламан деб қарзга ботиб, ўзимизга, фарзандларимизга ҳам жабр қилмайлик.

Зеро, Аллоҳ таоло Қуръони каримда бундай марҳамат қилади: **“Кимки яхшилик қилса, бас, ўзи учундир. Кимки ёмонлик қилса, бас, ўз зараригадир”** (Жосия сураси, 15-оят).

Ғуломиддин ДУВЛАЕВ,
Каттақўрғон тумани

Меросхўрларнинг тартиби

Марҳум қолдирган мол унинг даф-нига сарфланиб, қарз ва васиятлари ўтал-ганидан сўнг, қолгани Қуръони карим, суннат ва умматнинг ижмосига бино-ан меросхўрларга қуйидаги тартибда тақсимланади:

1. Фарз эгалари. Меросга энг биринчи ҳақдор кишилар “фарз эгалари” дейилади. Маййитдан қолган молнинг уларга қанча тегиши аниқ белгилаб қўйилган.

2. Асабаларга. Асабалар фарз эгалари бўлмаганда, тариканинг барчасини, фарз эгалари бўлганда, улардан ортганини ола-диган ворислардир.

3. Вало эгаси. Яъни марҳумни қул-ликдан озод қилган шахс. Ҳадисда: **“Вало (озод бўлганининг мавлога тегадиган мероси) озод қилувчига тегади”**, дейилган.

4. Завул-арҳом. Марҳумнинг қизининг фарзандлари, онасининг отаси, амма, тоға, холалар “завул-арҳом” дейилади.

5. Мавлал-мувалот. Насаби номаълум киши насаби маълум киши билан биродарлашиб: “Ўлсам, меросхўрим бўласан, жиноят қилсам, хунини тўлайсан”, дейди ва насаби маълум киши қабул қилдим деса, ўртада биродарлик собит бўлади.

6. Марҳум: “Менинг насабимдан”, деб иқрор бўлган шахс. Марҳум тириклиги-да ҳеч ким насл-насабини билмайдиган кишини “менинг акам” ёки “укам” деб бу иқроридан ўлгунича қайтмаса ва насаби

номаълум шахс эса унинг гапини тасдиқ ҳам, инкор ҳам қилмаса, меросхўр бўлади. Яъни юқоридаги меросхўрлардан ҳеч ким бўлмаса, марҳумнинг моли мана шу кишига берилади.

7. Маййит ҳамма молини васият қилган киши. Маълумки, васият ҳамма молнинг учдан бирдан ортмаслиги керак. Агар кимгадир молининг ҳаммасини ва-сият қилган бўлса ва шу ергача саналган меросхўрлар синфидан ҳеч ким бўлмаса, у ҳолда қолган мерос ўша кишига берилади.

8. Байтул-мол. Марҳумнинг бирорта меросхўри бўлмаса, унинг моли умумму-сулмонлар манфаати учун у ерга берилади.

Тартиб бўйича аввал келганларидан ҳеч нарса қолмаса, кейингилари ҳеч нарса олмайдилар.

Аллоҳ таоло марҳамат қилади: **“Ота-оналар ва қариндошлар қолдирган нарсада эркакларнинг насибаси бор. Ота-оналар ва қариндошлар қолдирган нарсада аёлларнинг ҳам насибаси бор. У оз бўлсин, кўп бўлсин – фарз қилинган насибадир”** (Нисо сураси, 7-оят).

Эркак меросхўрлар: 1. Ўғил. 2. Ўғилнинг ўғли (қанча пастласа ҳам, яъни ўғил ўғлининг ўғли ва ҳ.). 3. Ота. 4. Отанинг отаси (қанча юқориласа ҳам, ота отасининг отаси ва ҳ.). 5. Туғишган ака-ука. 6. Ота бир ака-ука. 7. Она бир ака-ука. 8. Туғишган ака-уканинг ўғли. 9. Ота бир ака-уканинг ўғли. 10. Туғишган амаки. 11. Ота бир амаки. 12. Туғишган амакининг ўғли. 13. Ота бир амакининг ўғли. 14. Эр. 15. Қулни озод қилган хожа.

Аёл меросхўрлар: 1. Қиз. 2. Ўғилнинг қизи (қанча пастласа ҳам, яъни, ўғил ўғлининг қизи ва ҳ.). 3. Она. 4. Онанинг онаси (қанча юқориласа ҳам, яъни она онасининг онаси ва ҳ.). 5. Отанинг онаси (қанча юқориласа ҳам, яъни ота, отасининг онаси ва ҳ.). 6. Туғишган опа-сингил. 7. Ота бир опа-сингил. 8. Она бир опа-сингил. 9. Хотин. 10. Қулни озод қилган аёл бека.

Саиджамол МАСАЙИТОВ,
Фатво маркази бош мутахассиси

ВАСВАСА руҳий хасталикдир

Уламолар: “Шайтон қалбга соладиган нарса васвасадир”, дейдилар.

Бугун жамиятимизда учраётган ўз жонига қасд қилиш кўпинча васвасага берилишдан келиб чиқмоқда. Бу иллатнинг олдини олиш учун ўлим ҳақидаги ёндашувимизни тўғрилаб олишимиз даркор.

Ўлим бу ҳар бир инсоннинг ҳаётдаги охирги нафаси, ҳисоб қилинадиган вақт, қабр, жаннат боғларидан бир боғ ёки дўзах чоҳларидан бир чоҳ бўлишини исботлайдиган ҳолатдир. Унинг ҳақиқий маъносини тушуниб, ҳис этган бобо, бувиларимиз бўлар-бўлмасга бу сўзни айтишдан ўзларини сақлаганлар. Шунинг учун ҳам халқимиз вафот этган кишига нисбатан тўғридан-тўғри “ўлим” сўзини қўлламайди. Балки “Фалон киши дунёдан ўтибди”, “Бўлмай қолибди”, “Омонатни топширибди” каби ибораларни ишлатиш урфга айланган.

Бугун эса бу сўзга нисбатан енгил муносабатда бўлиш бу иллатнинг авж олишига асосий сабабдир. Айримлар ўзаро ҳазиллашиб ҳам ўлим сўзини айтмоқда. Ҳатто айрим оналар фарзандларига нис-

батан қўрқмасдан “ўлим” сўзини ишлатиб, қарғайдилар ёки дакки беради.

Жиддий сабаблардан яна бири меҳр-шафқат етишмаслигидир. Доимо бир-бирлари билан чиқиша олмайдиган, арзимас сабаб билан уриш-жанжаллар бўлаверадиган оилаларда ўсаётган фарзандларнинг қалби дунёни оиласи тимсолида тасаввур этади. Бора-бора ўлим оддий нарса, ҳаёт қийинчиликларидан қутулиш йўли бўлиб туюлади унга.

Афсус, бунинг исботини кўриб, гувоҳи бўлиб турибмиз. Ҳали онги мукамал шаклланиб улгурмаган айрим мактаб ёшидаги болаларда ҳам ўз жонига қасд қилиш ҳолатининг содир бўлишини ушбу сабаблардан деб айтиш мумкин.

Бу офатдан сақланиш учун Қуръони каримда бундай марҳамат қилинади: **“Тақво қилганларга шайтондан (бирор) мусибат етса, (дарҳол Аллоҳни) эслайдилар. Бас, ўшанда улар (ҳақни) кўрувчидирлар. Уларнинг дўстлари йўлдан уришда уларга ёрдам берадилар. (Бу ишда) сустлик қилмайдилар”** (Аъроф сураси, 201–202-оятлар).

Муқаддас динимиз таълимотида инсон ҳаёти дахлсизлиги, унинг кадр-қимматини

асраш каби муҳим жиҳатларга алоҳида эътибор қаратилган. Мисол учун, ҳадиси шарифларда инсон ўзини ўлдириши у ёқда турсин, ҳатто ўлимни ҳаёлга келтиришдан ҳам қайтарилган. Жумладан, Анас ибн Молик розияллоҳу анҳудан ривоят қилинган ҳадисда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Сизлардан ҳеч бирингиз (ўзига етган зиён сабабли) ўлимни орзу қилмасин...”** дидлар (Имом Бухорий ривояти).

Бу ҳаёт имтиҳон майдонидир. Аллоҳ таоло бу ҳақда Қуръони каримнинг кўплаб оятларида хабар берган. Жумладан, Балад сурасида бундай дейди: **“Ҳақиқатан, инсонни (дин ва дунё ишларида меҳнат ва) машаққатда (бўлиш учун) яратдик”** (4-оят).

Дарҳақиқат, синовларда чиниққан инсонгина ҳақиқий саодатга эриша олади. Акс ҳолда, инсон бир мартагина бериладиган ҳаёт имкониятини қўлдан бой бериб, инсоний қадр-қиммати ва иймонини шайтоннинг васвасасига алданиб поймол қилиши ҳеч гап эмас.

Инсон ҳаётининг барча жабҳаларида турли-туман синовларга, қарама-қаршиликларга тўқнаш келмасдан муваффақиятга эриша олмайди. Ҳаётда учрайдиган синовларнинг қаршисида тун қанчалик қоронғи ёки узун бўлмасин, албатта, файзли тонг отишини кутгандек дадил тура олиш чин инсоний фазилатдир.

Мусулмон киши бошига тушадиган яхшилик ва ёмонлик Аллоҳ таоло томонидан эканига иймон келтиради. Бусиз унинг иймони мукаммал бўлмайди. Иймоннинг мазкур шартин фақат тилимизда, балки амалимизда ҳам ўз татбиқини топиши лозим. Агар мана шу тушунча мустаҳкам ўрин олса, дунё ҳаётида бошимизга тушадиган ҳар қандай қийинчиликлар қаршисида шошиб қолмайсиз.

Ўткир УМИРҚУЛОВ,
Ўзбекистон халқаро ислом
академияси магистранти

Уламолар ҳиммати риоя қилишдир

Сизлар хоҳлаганча илм ўрганаверинглар. Аллоҳга қасамки, амал қилмагунингизча Аллоҳ сизларга унинг учун ажр бермайди. Аҳмоқлар ҳиммати ривоят қилиш, уламолар ҳиммати риоя қилишдир.

* * *

Олимларнинг жазоси қалбларининг ўлганидир. Қалбнинг ўлиши эса илми ва амаллари бўла туриб, дунёга ҳарис бўлиб юрганидир.

* * *

Илм талаб қилинглари, фақат илмни ҳилм (мулойимлик) ва виқор билан яширинглари.

* * *

Олимларнинг илмини, файласуфлар назариясини тўплаб, амалда нодонлар даражасида иш кўрувчилардан бўлма!

* * *

Олимлар қаламларининг сиёҳи шаҳидлар қони билан ўлчанади. Олимлар қаламларининг сиёҳи шаҳидлар қонидан оғир келади.

* * *

Олимлар бўлмаганида инсонлар чорва моллари каби бўлиб қолардилар.

Олимлар юлдузларга ўхшайди. Агар кўришиб турса, одамлар улар билан йўл топишади. Агар кўздан йўқолиб, зулматда қолсалар, қаёққа юришни билмай ҳайрон қолишади.

* * *

Аллоҳга қасамки, қай бир банда дўзахга аниқ ишонса, унга кенг дунё тор бўлиб қолади. Мунофиқ эса дўзах гарчи мана шу деворнинг ортида турган бўлса ҳам, унга тушмагунича шубҳа қилаверади.

* * *

Эй Одам боласи, сенинг саҳифанг очилди, икки хурматли фаришта сенга вакил қилинди. Биттаси ўнг тарафингда туриб яхшиликларингни ёзади, иккинчиси чап томонингда ёмонликларингни битади. Нимани хоҳласанг, қилавер. Вафот этганингда саҳифанг беркитилади ва қабрингда бўйнингга осиб қўйилади. Қиёмат куни шундай ҳолда қабрингдан чиқасан.

Нигора МИРЗАЕВА тайёрлади.

Расул ҲАМЗАТОВ, Доғистон халқ шоири

Омон ўтиб келсам хавфу хатардан...

Машҳур авар шоири Расул Ҳамзатов (1923–2003) халқимизнинг бой адабий ва маданий меросига ҳавас қиларди. Ҳазрат Алишер Навоийни авлиё шоир сифатида эъзозларди. Доғистоннинг Хунзах туманидаги Цада овулида туғилган шоирнинг “Оташин севги ва ёндирувчи ғазаб” номли илк шеърӣ китоби 1943 йилда чоп қилинган. Унинг китоблари шеърхонлар меҳрини қозонди. Ўзи “XX асрнинг буюк шоири” дея эътироф этилди.

Расул дер: “Оллоҳдан бошқа илоҳ йўқ”.
Мен дейман: “Онамдан бошқа она(м) йўқ”.
Энди остонамда зор парвонам йўқ,
Уйга тортадиган “куч-баҳонам” йўқ.

Кўз ўнгимдан кетмас шу жойда онам,
Ёлғиз ўтирарди йўлимни пойлаб.
Тун-кунларни санаб ютган ғам-алам,
Тонгни қаршилаган неча марталаб.

Энди қишда тўниб қайтсам сафардан,
Ким олов ёқади ўчоққа шошиб?
Омон ўтиб келсам хавфу хатардан,
Энди ким эркалар бағрига босиб?

Қўлларимда Қуръон! Мисли ёнар чўғ,
Имомлар ҳам уни ушлаб тушган чўқ.
Улар дер: “Оллоҳдан бошқа илоҳ йўқ”.
Мен дейман: “Онамдан бошқа онам йўқ”.

ҚУТЛУҒ БИР СОАТ

Дейдиларки, фақат расул Муҳаммад,
Ер юзида кўрган олий марҳамат.
Яратган у билан қутлуғ бир соат
Арши аълосида қургандир суҳбат.

Мен оддий бандаман, этмай ибодат,
Бундай марҳаматни қилмасман ҳавас.
Ўтган яқинларим билан бир соат
Юзма-юз ўтириб суҳбат қурсам, бас.

Ҳа, жуда истайман қутлуғ бир соат,
Эски уйимизда раҳматли отам,
Гулхан атрофида тўкканча савлат,
Менга аввалгидай бўлсайди ҳамдам.

Даврага қўшилса раҳматли онам,
Унга дардларимни этсам дастурхон.

Иккиси бир соат бўлсайди ҳамдам...
Афсуски, бу сира ушалмас армон.

Қанча сўрамайлик ёлвориб зор-зор,
Бизга берилмайди бундай бир соат.
Чунки ҳар нарсанинг ўз ҳисоби бор,
Ўтган ўтди, ортга қайтмайди фурсат.

Умр бўйи ненидир излаймиз сарсар,
Бизга билганимиз билгандир фақат.
Қалбимиз мусаффо бўларди магар,
Бизга ҳам берилса қутлуғ бир соат.

Ҳатто беш дақиқа ёруғ дунёга,
Қарашга фурсати қолган турмас тек.
Шошар, ерга сиғмай сапчир самога,
Худди яна юз йил яшайдигандек.

Неча асрим, тоғлар йироқ-йироқда,
Шошқин одамларни кузатади тек.
Лекин улар ғамгин, турар титроқда,
Худди беш дақиқа умри қолгандек.

Доғистоним, сенга фидодир жоним,
Яшаяпман бутун борлигим атаб.
Барча олган орден, медаль, унвоним
Тоғларинг кўксига қўяман қадаб.

Янгроқ мадҳиямдир шарафинг, шонинг,
Шеъримга кўчирмоқ истайман боринг.
Чакмоним – бағрингда ўсган ўрмонинг,
Бўрким – чўққингдаги оппоқ муз-қоринг.

ЙЎЛ ЧЕТИ ТОШИДАГИ ЁЗУВ

Бу йўлларнинг боши ҳар хил албатта,
Ва лекин уларнинг манзили битта.

ҚАБРТОШДАГИ ЁЗУВ

У куйлади, қулоқ тутарди ўзга,
Энди у жим қулоқ тутади сўзга.

КИТОБДАГИ ЁЗУВ

Китоб мисли енгилмас лашкар,
Доим жангсиз олади шаҳар.

Асрор МЎМИН
таржимаси

НАБИРАМГА

Биринчи қадамнинг бўлсин муборак,
Ким ҳам ғурра қилар хоҳлаб, атайин.
Илк қадам босаркан ҳовучлаб юрак,
Инсон йиқилиши, туриши тайин.

Жажжи қадамларинг бугундан бошлаб,
Муқаддас заминни ўлчади, демак.
Ҳали шу қадамларни бирма-бир ташлаб,
Ҳаёт йўлини босиб ўтмоғинг керак.

Бўлсин доим юрар йўлларинг ойдин,
Қоқилсанг, йиғлама, барини унут.
Мақсадни тўғри қўй олдингга олдин,
Ҳақнинг синовидан сабот билан ўт.

Насриддин ҚЎЛДОШЕВ,
Шароф Рашидов тумани

ҲИКМАТ

Бир одам боғ аро ётиб чалқанча,
Қойил қолмаганмиш Ҳақнинг ишига.
Тарвузни яратиб оддий палакда,
Ёнғоқ қадаганмиш катта дарахтга.
Тасодиф, банданинг бошига шу чоғ,
Узилиб тушибди бир-икки ёнғоқ.
Шугина азобга беролмасдан тоб,
Бирдан тавба, дебди, тиз чўкиб шитоб.
Оламга ҳукмини таратувчи У.
Барини ҳикмат-ла яратувчи У.

Абдусайд НУРБОЕВ, *Қўшработ*

ЎЗИНГ БИР ОЛАМ

Шаршара сувидек қуёш нурлари,
Заминнинг устига оқиб турибди.
Ясанган келиндай тоғ ўнгирлари,
Гуллардан сирғалар тақиб турибди.
Ҳайрат-ла сен бунга боқасан одам,
Бу олам ичра сен ўзинг бир олам.

Зулматли кечада момақалди роқ,
Осмону заминни ларзага солар,
Ғазабдан ёрилиб кетай деб чақмоқ,
Яшин қилич билан ташланиб қолар.
Қоплар ботинингни кўркув ўша дам,
Бу олам ичра сен ўзинг бир олам.

Дуторнинг торидан таралади куй,
Экиб кўнгилларга ором ниҳолин,
Бу завқли ҳаётнинг лаззатига тўй,
Сипқориб қувончли туйғулар болин,
Сендан узоқлашар изтироб ва ғам,
Ўзингдан Ўзини анлаганинг дам...
Бу олам ичра сен ўзинг бир олам...

Усмон МИРЗАЕВ, *Чироқчи тумани*

ҚАЧОН АЛЛОҲ ДЕЙМИЗ?

Опа-синглим, қариндошим,
Мазҳабдошу дин қардошим.
Қўни-қўшни, қишлоқдошим,
Тенгқурларим, мактабдошим.
Шаҳардошим, тумандошим,
Миллатдошим, ватандошим.
Товоқдошим, эмиқдошим.
Айтинг, қачон Аллоҳ деймиз?

Хабардоримиз об-ҳаводан,
Мақтаниш, кибру ҳаводан.
Бозордаги нарх-наводан,
Шеърятдан, куй-наводан.
Африкадан, Амриқодан,
Хасталиқдан ва даводан.
Давоси йўқ бедаводан,
Айтинг, қачон Аллоҳ деймиз?

Иймонсиз ҳам кўнгил чоғми?
Нафсинг иймонингга чоғми?
Бошинг осмон, кўксинг доғми?
Тоғинг чўкмайдиган тоғми?
Умринг сўлмайдиган боғми?
Ҳаётинг ўчмас чироқми?
Тандан жонинг чиқар чоғми?
Айтинг, қачон Аллоҳ деймиз?

ҚИЗИМГА

Қизим, сендан умидим кўп, умидим оқласанг бўлди,
Отанг каби ҳақиқатни баралла ёқласанг бўлди.

Жавобсиз қолмагай ҳеч иш, Худодан беркитолмайсан,
Буюрмас ўзганинг ризқи, ўзгага боқмасанг бўлди.

Қўлингдан келса муҳтождан, аяма ёрдаминг ҳаргиз,
Савобга қўл уриб кўпроқ, дилимни чоғласанг бўлди.

“Яхшидан боғ, ёмондан доғ қолур” деб кетди донолар,
Қадам босган маконингни яшинатиб, “боғ”ласанг бўлди.

Абу Дангал ризо сендан, “Ота рози – Худо рози”,
Куним битгач, дуоларда отангни йўқласанг бўлди.

Абу ДАНГАЛ, *Данғара тумани*

Гуноҳ ишдан ҳеч ким қайтармаса...

...Қатағонлар кучайган ўттизинчи йиллар охирида бобом Турсунхон эшон Самарқанд вилоятининг Митан қишлоғида истиқомат қилган. Қизиллар ҳовли-жойларини эгаллаб олганидан кейин, бир куни кечаси барча аҳли оилалари билан яширинча Қашқадарё вилояти Чироқчи туманидаги Кул Чиял, Бойли қишлоқларига келиб, бир неча ой шу ерда яшайди.

Онам Хонимой Саидованинг туғилган жойи Самарқанд вилояти Челак (ҳозирги Пайарик) туманидаги Ойлавад қишлоғи бўлган. Отасининг исмини Саидолимхон дейишган.

Отам Аҳмадхон эшон 1941 йилнинг баҳор ойларида ҳарбий хизматга

Суратда: Очилхон Аҳмадхон ўғли.

чақирилади. Дастлаб Челябинск шаҳрига олиб борилади. Ўша жойдан отам битта хат ва битта сурат юборган. Хатда ёзишича, Калининградга бориб, урушга киради.

1960 йилдан ҳам колхозда механик бўлиб ишладим, ҳам диний билимимни оширишга астойдил киришдим. 1970 йилдан бошлаб Шаҳрисабздаги “Ҳазрати Имом” жоме масжидига жума намозига қатнай бошладим. У ерда катта олимлар, эшонлар, муллалар билан танишиб, уларнинг ҳам суҳбатларидан баҳраманд бўлдим. Жумладан, Эшон Файзуллохон (Равғоний), мулла Абдулла (Гулшаний), домла Камол (Имканагий) илмлари, тажрибаларидан ўргандим. Ҳатто ҳозир ҳам 80 ёшга кирган бўлсам-да, илм ўрганишдан чарчамайман. Мулла Бозор Охун домлани доим мотоциклимга миндириб, хизматни қилдим. Мулла Бозор Охун домла 100 ёшда, Домла Камол Имканагий ҳам 100 ёшда бу фоний дунёдан рихлат қилишганида, жанозаларини Тожикистондан, душанбеллик қози Рашид ўқиди. Эшон Файзуллохон Равғоний 90 ёшда вафот этдилар. Солиҳ инсонлар хизматини қилиб, дуосини олиб, йиллар ўтиши билан ҳам эл-халқ орасида ҳурмат қозондим. Иккита нарасага доимо ниҳоятда хурсанд бўламан, шукр қиламан. Биринчиси 1991 йил Ватанимизнинг миллий мустақилликка эришганига, иккинчиси 1991 йили муборак ҳаж сафарига бориб келганимга. Яратган Раббим менга ҳам мана шундай тинчлик, осойишталик ва фаровон, ҳур замонларни насиб этди.

Бу шарафли йўлда устозларим – чироқчилик мулла Бозор Охун, мулла Абдуллохон, шаҳрисабзлик мулла Омонхон ва бошқалардан таълим олдим. Илм таҳсилидан тўхтамадим. “Чор китоб”, “Маслакул мутаққийн”, “Мухтасарул виқоя”, “Риёзус солиҳийн”, тафсири китобларидан “Қози Бойзовий”, “Тафсири Ҳусайний” ва ҳадис китобларидан “Ширъатил

Ислом” китобларини, Шайх Абдулазиз Мансур домланинг тафсир китобларини ўқиб юраман.

Мўмин киши Аллоҳни таниб, У Зотнинг неъматларига шукр қилмаса, амрларини адо этиб, қайтариқларидан сақланмаса, рўзғоридан файз-барака кетади.

Бир гал туманимиз бозорида тўнғиз гўшти сотилаётганини эшитиб қолдик. Тезда мулла Рўзимурод раҳматли билан бориб, бу иш жоиз эмаслигини тушунтирдик. Гўштлирини бозордан олиб чиқиб кетишди. Чунки Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам бирор гуноҳ ишни кўрганда, ҳеч ким ундан қайтармаса, шу қавмдагиларнинг бари бирдек гуноҳкор бўлишини айтганлар.

* * *

Ҳозирги замонда кўпчилик маишат, айш-ишратга берилиб кетяпти. Бозорларда, кўча-кўйда тозами, шубҳалими, суриштирмай еб-ичмоқда. Турли байрамлар баҳонасида одамлар ҳафталаб исрофгарчилик қилишади. Тўқ бўлса ҳам, яна еяверади... Аслида, одам қанча кам ва тартибли овқат еса, шунча соғлом бўлади.

Мутасаввиф уламолар айтишларича, камолотга эришишда 4 та аркон бор: биринчиси, кам ейиш, иккинчиси, кам ухлаш, учинчиси, кам гапириш, тўртинчиси, хилват, яъни баъзан танҳо қолиб, дунё ҳой-ҳавасларидан буткул узилиб, зикр билан машғул бўлиш.

* * *

Алҳамдулиллаҳ, ота-онамнинг дуолари туфайли пири-бадавлат бўлиб яшаб юрибман. Аллоҳ таоло менга 11 фарзанд берди. Ҳаммаси уйли-жойли, касб-хунарли. Юртимизда ҳозир диний ва дунёвий тараққиётни кўриб, Аллоҳга беҳисоб шукр келтираман. Бу битикларни ўқиганларга ибрат бўлсин, аждодларим ва менинг мисолимда кеча ва бугунни бир қиёслаб, тафаккур қилсин, деган ниятда ёздим. Ўзи манфаатли қилсин.

Очилхон АҲМАДХОН ўғли,
Чироқчи тумани

Ҳамиша ЭЛ ХИЗМАТИДА

Умрини илм олишга, таълим беришга бағишлаган инсон чинакам бахтиёрдир. Зеро, ҳазрат Али розияллоҳу анҳу: “Илм ўз соҳибини бу дунёда иззатли, охиратда Аллоҳ ҳузурида улўф шараф-мартабага лойиқ қилади”, деган.

Ана шундай шарафга эга устозлардан бири Бухородаги “Мир Араб” мадрасасида таҳсил олиб, ўзоқ йиллар шу даргоҳда ёшларга таълим бериб, халқимизни диний-маърифий билими юксалиши йўлида хизмат қилиб келаётган инсон Зикриллохон домла Болтаевдир.

Домла камтаринлиги, одоби, муомаласи билан шогирдлар ва халқимиз орасида доимо ҳурмат-эҳтиромда.

Зикриллохон домла 1952 йили Бухоро вилоятининг Ёйдувон туманида таваллуд топган. 1975–1980 йилларда Бухородаги “Мир Араб” мадрасасида таҳсил олиб, 1980–1992 йилларда Ёйдувон туманидаги “Абдуҳолик Ёйдувоний” жоме масжидида имом-хатиб, 1992–1993 йилларда “Мир Араб” мадрасасида мударрис, 1994 йилдан Навоий вилояти бош имом-хатиби, Кармана туманидаги “Қосим Шайх” жоме масжиди ҳамда тумандаги “Хўжа Сабр ота” жоме масжидларида имом-хатиб бўлиб хизмат қилди.

Ҳозирда устоз Ўзбекистон муслмонлари идорасининг Фахрийлар Кенгаши аъзоси сифатида ёшларга ўз тажриба ва билимларини ўргатиб, доимо эл хизматида бўлиб келяпти.

Тоҳир РЎЗИЕВ,
Навоий вилояти бош имом-хатиби

Тарихи Муҳаммадий

(Давоми. Бошланиши ўтган сонда.)

САВИҚ ҒАЗОТИ

Ислом динига бўйсунган бу улуғ неъматнинг қадрига етган ҳар бир мўмин одам бу диний вазифаларни ўз вақтида адо қилмоқлари албатта лозимдур. Чунки Пайғамбаримиз айтдилар:

– Кимнинг бойлиги бўла туриб, қурбонлик қилмас эрса, у киши биз билан чиқиб ийд намозини ўқимай қўяқолсин.

Ҳазрат Абу Ҳурайра ривоят қилди, Расулуллоҳ айтдилар:

مَنْ وَجَدَ سَعَةً فَلَمْ يُضَحَّ فَلَا يَقْرَبَنَّ مُصَلًّا

“Ман важада сиатан фалам юзаҳҳи фало яқрабання мусаллоно”¹, маъноси: “Кимнинг қуввати ета туриб қурбонлик қилмаса, бизнинг ийд намози ўқийдиган жойимизга яқинлашмасун”, демакдур. Мана шу ҳадисни далил қилиб ҳазрат Имоми Аъзам: – Ҳар бир қудрати етган кишига қурбонлик қилиш вожиб, – дедилар. Қурбонлик қилиш мўминларга улуғ ибодатдур. Отамиз Одам Сафиюллоҳдин бошлаб, ўтган барча пайғамбарлар бу ибодатни қолдирмай қилдилар, аммо фитр садақаси бўлса, буни ийд намози ўқимасдин олдин бериб, адо қилмоқ вожибдур. Чунки Пайғамбаримиз айтдилар:

– Мўминларнинг бир ой тутган рўзалари Худо даргоҳида етолмасдин, ер билан осмон оралиғида тўхталиб қолгай, қачонким рўза тутганлар фитр садақасини фақир ва мискинларга бериб, адо қилсалар, шунда даргоҳга етиб, қабуллик даражасини топгай².

Бунинг яна бир фойдаси шулдурки, Пайғамбаримиз бу ийд кунларини “емак, ичмак, суюнишмак-хурсандчилик кунлари демакдур”, дедилар.³ Агар фитр садақасини қолдирмай, шариат кўрсатган ўринга топширсалар, фақир-мискинлар

улуғ байрам кунларида ҳожатсиз бўлиб, юқорида айтилган уч нарсага кўпчилик қаторида қатнашгайлар. Шу билан байрам кунлари барчага баробар суюнчилик кунлари бўлгай.

Ҳазрати Алининг ҳазрати Фотимага уйланишлари: Яна шу йилда Пайғамбаримиз қизлари Фотимани ҳазрати Алига никоҳ қилдилар. Ҳазрати Али 28 ёшда эди. Бир куни ҳазрати Абу Бакр билан ҳазрати Умар ҳазрат Алига айтдилар:

– Эй Али, Расулуллоҳ қизлари Фотима вояга етди. Унга уйланиш учун Расулуллоҳдин сўрар бўлсанг, албатта сенга берурлар, – дейишди. Яна хотунлардан бири: – Эй Али, агар хотун олур бўлсанг, Расулуллоҳдин Фотимани талаб қилгил, – деди.

Шунинг билан уйланиш нияти ҳазрати Алининг кўнглига тушди. Араблар одати-ча, ҳазрати Али тўғри келиб:

– Ё Расулаллоҳ, Фотимани менга жуфт қилинг, – деб сўради. Анда Расулуллоҳ айтдилар:

– Агар маҳр бўлгудек бирор нарсанг бўлса, уни келтиргин.

Ҳазрати Алининг ғазотга минарлик бир отдин, уруш кунларида киярлик бир совутдин бошқа ҳеч нарсалари йўқ эди. Расулуллоҳ отни қолдириб, совутни сотмоқни буюрдилар. Тўрт юз саксон танга баҳо бўлиб, совут сотилди. У пулни келтуриб, Расулуллоҳнинг олдиларига тўкиб қўйди. Ундин бир чангалини олиб:

– Фотима тўйига керакли нарсаларни солиб олиб келтургил, – деб ҳазрат Билолга буюрдилар. Ўз одатларича, тўй зиёфати ўтгандин сўнгра Расулуллоҳ саҳобалар олдида ўзлари хутба ўқиб, никоҳ қилдилар. Никоҳ ақди боғлангандан кейин ўртага бир товоқ хурмо ғўраси қўйилди. Ўлтурган кишилар Расулуллоҳнинг ишоратлари билан чочила сочгандек талашиб олдилар. Суюнчилик кунларда чочила талашмоқ расми шул вақтдан қолган.

Сўнгра Пайғамбаримизнинг додаклари Умму Айман ҳазрати Фотимага янга бўлиб, ҳазрати Алининг уйига тушириб келтурди. Икковлари уйнинг икки томонида ўлтирдилар. Расулуллоҳ келиб:

– Бир коса сув келтир, – деб Фотимага буюрдилар. Анда ҳазрати Фотима уялганликдан этакларига ўралиб йиқилаёзиб, бир коса сув келтирди. Бу сувдин Расулуллоҳ бир ҳўплаб олиб, яна оғизларидан косага қайтардилар, сўнгра шу сувни ҳазрат Фотиманинг кўкракларига, бошларига сепдилар, кейин Фотимага қараб ушбу дуони ўқидилар:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعِيذُهَا بِكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

“Аллоҳумма инний уъййзуҳо бика ва зуррийятаҳо минаш-шайтони-р-рожим”⁴, яъни: “Эй Бори Худоё, Фотимани ва унинг болаларини Ўз паноҳингга қўйдим, шайтоннинг шарридан буларни Ўзинг асрагил”, деб дуо қилдилар. Сўнгра ҳазрати Алига ҳам сув келтиргизиб шундай қилдилар.

Ҳазрати Фотимага Пайғамбаримизнинг берган сеплари мана шулар эди: остиларига солгудек бир қўчқор териси, устиларига ёпинғудек бир жун шолча ва яна бир дона ёстук – ташқариси мешдан тикилган, ичи хурмо қовиқлари билан тўлғизилган эди.

Бир куни эрталаб Расулуллоҳ ҳазрати Фотиманинг уйига кирдилар. Қарасалар, ҳазрати Али ва ҳазрат Фотима бомдод намозини ўқигандин кейин совуққа чидай олмай, тўшакларига қайтадан киришиб ётган экан. Расулуллоҳни кўриб, уялганларидан бошларини буркашиб олдилар. Расулуллоҳ келиб:

– Оёқларимни иситиб олғайман, – деб ораларига муборак оёқларини узатдилар. Бирини ҳазрати Али қучоқлаб кўкракларига босди, иккинчи оёқларини ҳазрати Фотима қўлтиқларига қўйди.

Шунинг билан бир неча ойлар ўтди. Бир куни ҳазрати Фотима Расулуллоҳнинг олдиларига келиб:

– Ё Расулаллоҳ, мени Қурайш йигитлари ичида энг камбағал кишига берган экансиз. Остимизга солгудек бир қўчқор терисидан бошқа тўшагимиз йўқдур. Кечаси жун томонини солиб ётурмиз, кундузи тери томонини ағдариб, туямизга ем берурмиз. Устимиздаги ёпинчимиз тор ва энсиз. Торлигидан йўлдошим тортса – мен очилурман, мен тортсам – ул очилиб қолгай, – деди. Анда Расулуллоҳ:

– Эй қўзичоғим, бу йўқсизликка сабр қилгайсиз. Мусо пайғамбар қизлари билан ўн йилгача ўрталарида бир дона чопондин бошқа остиларига солгудек тўшаклари йўқ эди, – дедилар. Мана шунинг учун Расулуллоҳ:

أَلْفَقْرُ فَخْرِي

“Алфакру фахрий”⁵, – дедилар, яъни “Ҳар кимсанинг дунёда мақтанурлик бирор белгиси бордур, менинг мақтанурлик нарсам фақирлигимдур” [демакдир]. Пайғамбаримизнинг бу сўзлари эса камбағал умматлари учун юпанғу бўлмоққа етарлидур. Ҳазрати Фотима ва ҳазрати Алининг ҳақларига Пайғамбаримизнинг қилган дуолари мақбул бўлиб, бутун дунёга тарқалган саййидларимиз Фотимаи Заҳродин туғилган ўғиллари Имоми Ҳасан, Имоми Ҳусайн, қизлари Зайнаб шуларнинг насларидур. Пайғамбаримиз айтганларидек, Аллоҳ таоло буларнинг авлод-наслларига баракот ато қилгандур.

Алихонтўра СОҒУНИЙнинг
“Тарихи Муҳаммадий” асарида

Давоми бор...

¹ Имом Ҳоким. Мустадрок, 2/422; Байҳакий. Сунанул-кубро, 9/260.

² Ибн Можа, Закот, 21; Ҳофиз Мунзирий. Ат-тарғиб ват-тарҳиб, 2/152.

³ Имом Ҳоким. Мустадрок (бироз фарқли лафзлар билан), бети аниқлангусидир.

⁴ Имом Бухорий. Аҳодисул-анбиё, 44.

⁵ Ажлуний. Кашфул-хофа, 2/113; Алиюль-қорий. Ал-Маснуъ, 1/128.

Самимий гапнинг кори

Қўшнимизникида тез-тез шовқин-сурон, жанжал бўлиб турарди. Билишимизча, қўшнимизнинг ўғли дўстлари билан улфатчилик қилиб, оз-оздан ичкилик ҳам ичиб келар, сўнг уйига келиб, аёли ва болаларининг ҳаловатини бузарди. Ота-онаси ҳамда маҳалла оқсоқоллари бир неча бор аралашганига қарамай, йигит инсофга келмаётган эди.

Кейинги пайтларда қўшнининг уйида тинчлик-осойишталик бўлиб қолди. Йигит ҳам кўчада кўрганига одоб билан салом бериб, сўрашадиган, уйига вақтида қайтадиган, уйига нон кўтариб келадиган бўлди.

Қўшним Шариф бобони кўрганда мамнунлигимни билдириб:

– Хайрият, ўғлингиз инсофга келибди, тарбиялаб олибсиз, – дедим.

У киши хурсанд ҳолда кулиб:

– Ўғлимни ўғли тарбиялади, – деди.

– Йўғ-ей, қандай қилиб? – қизиқиб сўрадим.

– Учинчи синфда ўқийдиган набирам Бойсари бир куни эрталаб дадасидан: “Ҳар куни уйга нечта нон олиб келасиз?” деб сўрабди. Дадаси унинг гапидан ҳайрон бўлиб: “Қанча керак бўлса шунча-да”, дея бошини қашлабди. Шунда Бойсари болаларча беғуборлик, самимийлик билан: “Дада, сиз уйга ҳар куни учта нон олиб келишингиз керак экан. Биттасини бобом билан бувимга – қарзингизга берасиз, биттасини ойим билан ейсиз, биттасини бизга – қарзга берасиз”, дебди. Ўша кундан бери ўғлим тўғри йўлга кириб, ёмон одатларини тарк этди, алҳамдулиллаҳ.

Зеро, ҳадиси шарифда ҳам: **“Кишининг ўз фарзандини чиройли одоб-ахлоқ билан тарбиялаши кўп миқдорда садақа беришидан яхшироқдир”**, дейилган (Имом Термизий ривояти).

Эшмурза НУРМАТОВ,
Самарқанд шахри

Беморнинг насиҳати

Бугун хабар келди: бобосининг аҳволи оғирлашиб, касалхонага тушибди. У шошилинич вокзалга борди, чипта олиб, поездга ўтирди. Кета-кетгунча бобоси билан боғлиқ ёрқин хотиралар хаёлидан лип-лип ўтиб турди. Бароқ қошлари, йилт-йилт жилваланиб турадиган, болаларникидай мусаффо кўзлари, мош-гуруч соқоли, бироз эгилган қомати, кўча-кўйда ўтирса, оёқлари орасига қўйиб оладиган ҳассаси – ҳамма-ҳаммаси кўз олдида намоён бўлди. Бобоси уни бошқача суярди, хатто кап-катта бўлиб қолганида ҳам елкасига опичлаб юрарди. Мана энди тўшакка миҳланиб, сеvimли на-бирасининг йўлига кўз тикиб ётибди.

Касалхона бўлмаси кенг ва ёруғ эди. Дориларнинг ачимсиқ ҳиди қоришган хонада бобосидан бошқа ҳеч ким йўқ. Невараси келганини кўрган бобо ёнбошлади, бошини бироз кўтарди, юзлари ёришди.

Салом-алик қилиб, ҳол-аҳвол сўрашдилар. Қария зўрға на-фас олар, кўкраги кўтарилиб-кўтарилиб тушарди. У ҳарсиллаб, зўрға гапираётган бўлса-да, невараси учун унутилмас ҳаёт сабоғини бера олди:

– Болам, ўтаётган ҳар бир дақиқани авайла. Ҳаётингнинг қадрига ет. Ҳозир дунёдаги минглаб, балки миллионлаб одамлар ана шу ҳаётни озгина узайтириш, бир неча кун, бир неча соат кўпроқ яшаш учун курашиб ётибди. Ёдингда бўлсин, ҳеч бир сабаб умрингни совуришга арзимаيد.

Ориф ТОЛИБ